

De expugnatione
CIVITATIS RIGENSIS
LIVONIAE METROPOLIS

Quam

Serenissimus Svecorum Gottorum & Vandalorum &c. &c. REX, GVSTAVVS ADOLPHVS
Calendis Augusti Anno proximè elapso 1621. infestis armis ipse oppugnatum venit, & terrâ marique 13. Augusti undique cinctam, ad deditionem tandem 16. Septembris faciendam compulit.

Loco Relationis verissimæ.
EPISTOLÆ IIII.

In quarum } primâ ad Serenis. Poloniæ Regem } à Speab. Senatu scriptis, obsi-
& } & } dionis illius & inevitabilis de-
{ secundâ ad Illust. Ducem Campe- } ditionis necessitas iisdem verè
stré Mag. Duc. Lithvaniæ Dñi, Chri- } accurateq; explicantur.
stophorû Radziwilum Princ. R. I. }

Ex tertiâ verò responsi loco ab eodem M. D. Lithvaniæ Campiductore in improprium Splis Senatus scriptâ, quasi deditio ea, nullâ cogente gravi necessitate, præcipiti saltém metu facta sit,

Quarta tandem nata est Apologetica Splis Senatûs, in quâ factæ deditionis ratio expedita redditur.

Latino & Germanico idiomate in gratiâ veritatis amantium in lucè editæ.

Daniel 5. cap.

Potestatem habet altissimus in Regno hominum, & quemcunq; voluerit suscitabit super illud.

Seneca Epistol. 91.

Nihil publicè stabile est; tam hominum quàm Urbium fata voluntur.

Lips. 1. de Constant. cap. 16.

O mira & nunquam comprehensa Necessitatis lex!

Cum Grat. & Privil. Ser. Reg. Majest. Sveciæ ne à quoquam imprimantur.

Excusæ Rigæ per Nicolaum Mollinum Typograpum

Anno Domini M. DC. XXII.

BIBL.
ACADEM.
DORIATENS.

#

In Universitäts-Bibliothek

zu Jena

dem Herrn Pastor Köber

zu Altdam.

1803.

Est.

1571

Illustri^{mo} Principi ac Dño Dño Christophoro
Radzivvil, Duci Birzarum, & Dubinkorum, Sac. Rom.
Imp. Principi, Mag. Duc. Lithv. Campiductori, nec non Seiven,
Zygnorieñ, Bystrzyceñ Polzyrweniq;
Capitano &c. &c.

Ub exitum ferè anni proximè elapsi,
litteras Ill^{mae} C^{dnis} Ure accepimus satis
aculeatas & injuriosas, quibus ad no-
stras antea datas, causas deditiois
urbis nostrae candidè exponentes, ani-
mo valde commoto & hostili respon-
det, nobisq; exprobrat, ac si nullà justà de causà victori Ci-
vitatem dedidissimus, imo gravissimum perfidia crimen
impingit. Tantas igitur injurias ad animum revocan-
tes legitimam honoris fama^{q;} nostra defensionem conscri-
psimus, quam statim C^{dnis} Ure tùm misissimus, nisi in causà
tàm arduà Sac. Regiae M^{ltis} Dñi nostri clementissimè con-
sensus nobis fuisset expectandus. Nunc finitã illã morã,
litteras nostras defensorias Ill^{mae} C^{dnis} Ure mittimus, non
aliud spectantes, quàm ut optimum Civitatis ornamen-
tum, honoris & existimationis nimirum possessionem,
virtute partam, virtute conservatam legitimè tueamur,
Bene valeat Illma C^{do} Ura & necessitati nostrae ignoscat.
Dat. Rigae 3. Julii 1622.

Proconsules Consulesq; Regiae
Civitatis Rigenis.

Lector

Lector benevole.

QUoniam deditionem, quam in autumno anni proximè præteriti 1621. Serenissimo & Potentissimo Principi ac Dño Dño GUSTAVO ADOLPHO Svecorum Gotthorum & Vandalorum &c. &c. Regi Dño nunc nostro clementissimo ineluctabilis fati necessitas facere nos iussit, præcipiti turpique metu, nullà urgente gravi necessitate factam esse Illustrissimus Princeps in opprobrium nostrum objectare nobis non sit veritus; quinimò alibi quoque passim, & in Regno Poloniae imprimis, iniqua censoria notã nos perstringi & odiis male feriatorum hominum prægiavari compertum habeamus: Aliter facere non potuimus, honoris & famæ nostræ ratione ita exigente, quin seriem rei gestæ & obsidionis faciem nõ solum Illustræ Celdni ipsius vivis coloribus depingeremus, verum etiam divulgatis & in lucem publicam editis cum nostris ad Regem Poloniae & Ducem Exercituum Mag. Duc. Lithvani campestris itatim ab expugnatione urbis scriptis, tam contumeliosis quoque; Ipsius Celdnis ad nos, & iis quibus honoris nostri vindicias postulamus literis, non aliam nos, quam pietatis & virtutis cynosuram, nec non omnium gentium jura & exempla in hoc negotio secutos esse, toti mundo omnibusque veritatis studiosis testatum redderemus. Vale. Dat. Rigæ die 3. mensis Iulii Anno Domini 1622.

*Proconsules Consulesq; Regia
Civitatis Rigenfis.*

Literæ

Literæ Sp. Senatus Rigenfis, scriptæ
Ad Regiam Majest. Poloniae, Post expugnationem urbis

Serenissime ac potentissime Princeps, Domine clementissime,

Servitia & obsequia nostra promississima cum veneratione.

Non dubitamus Regiam Majest. Vam. auditione jam accepisse, summorumq; dolore affici, in eam fortunam nos fatali quâdam rerum conversione devenisse, quam nec ipsamet Re. Ma. Vra unquam credidit, nec nos eventuram aliquando opinati sumus: sed DEUS Regnorum & Imperatorum terminos constituit ac mutat, pro-ut ei visum fuit; nec humana sagacitatis datum est, reconditos divini mysterii recessus perscrutari, qualemcumq; tandem duriciem vel iniquitatem præ se ferre videantur. Memini Re. Ma. Vra in proximè præteritis generalibus Comitibus per nuncios nostros tam publicè quam privatim literis nostris frequentibus persculti magnitudinem à Suecia Regno nobis imminentem, nos humillimè ac querulâ voce exposuisse. A nonnullis sanè, rem & tempus prudenter pensitantibus fides nobis habita fuit, a nonnullis vicissim derogata, qui vel præoccupati animi affectione vel sinistra aliorum credulitate & opinione ducti fuerunt. Gavisi tamen fuimus, quod Repub. gravissimo Turcico bello alibi implicatâ, Re. Ma. Vra partem aliquam sollicitudinis suæ in miseram

ram Livoniam derivare ac perficere dignata fuit, ut
Illmo Principi, Domino Radzivilo Campiductori Ma-
gni Duc. Lithuaniae cura tuenda Livonia publicâ auto-
ritate committeretur. Collegerat is mox copias aliquas,
ut nobis relatum est, sed quæ aliò postea abductæ sint, quod
non leves autores securitatem Livonia, quocunq; tandem
animo, pollicerentur. Deinde aures Re^{is} M^{ajestatis} Veite-
ratis literis cum fatigaremus, responsum tulimus, Illustri-
simo Dño Palatino Vilnensi hanc curam Livoniae de-
fendenda incumbere: quo audito, haud parùm turbati su-
mus; quippe jam notum erat, eundem Dominum Palati-
num, ad subeundas Generalis in Poloniâ Ducis vices,
esse à R^{is} Majest. Tra. in Podoliam evocatum: cui gra-
vissimo oneri suscipiendo, ut maximè suffecturus sit, ta-
men Livoniae curam cum vix in tantâ rerum mole gerere
posse, & jure fore excusatum, statuimus: postea iterum
ad Illmum Dominum Campiducem remissi fuimus, cum
bona pars temporis effluxisset, hostis verò noster summo
studio ac diligentia ad rem conficiendam pergeret.
Quamobrem non destitimus deinceps quoque tam R^{is}
M^{ajestatis} Uram, quanquam maximis occupationibus di-
stentam, quam ipsum Dominum Campiducem, orare,
interpellare, obsecrare, ut quâ fieri possit, summâ celeri-
tate, auxiliares copias cogerentur, ac in Livoniam mitte-
rentur; facile enim & expeditum brevemq; esse e Sve-
ciâ in Livoniam transitum, qui à nemine presentiri vel

pranun-

prænnunciari queat: itaq; operam dandam esse Domino
Campiduci, ut prior possessionem campi adipiscatur; sic
enim multis rebus potior futurus sit, posteriorem verò, ut
ut bene instructus armatusq; veniret, multis incommodis
obnoxiam fore. Quamvis autem Dominus Campidux
ad summam diligentiam nihil reliquum fecisse videatur,
quo minùs justum exercitum & mature colligeret ac in
Livoniam duceret: tamen ab hoste tum nostro diu bellum
preparante preventus fuit, qui classe suâ instructissimâ
portum flumeng; Duna mox occupavit, militemq; in
continentem exposuit, ac post paucos dies, adventantibus
reliquis copiis terrestri itinere, in urbis conspectum uni-
versus exercitus prodiit & castra metari cepit, aggeres,
fossas, munitionesq; plurimas, admirabili festinatione,
duxit & firmavit: deinde grandioribus tormentis sum-
mâ vi ac vehementiâ pinnas munitionum nostrarum ita
verberavit, ut vix consistendi locus fuerit: Nihilominus
animo imparido, quantum omnino per vires nostras li-
cuit, restitimus & vices reddidimus, ut non pauci in ca-
stris hostilibus ceciderint. Sanè non parva nos sollicitudo
curaq; inceserat, quod trecetostantum milites, licet sum-
mo studio, in viciniori Germaniâ ac Livoniâ cõquisitos,
conducere potuimus. Nam Dania Rex aliq; Principes
militem cogētes & amplo stipendio allicientes, magno no-
bis impedimento fuerunt: in ipsâ verò Livoniâ, armis vi-
risq; omnino exhaustâ frustra milites conquesti fuerunt.
Huic tamen malo ut quâcunq; ratione mederemur, equi-

tum praefectos Ceridonem & La-Barre, qui Illustrissimo Domino Zamoseio Palatino operam obstrinxerat, sed sero venturus erat, peculiari stipendio conduximus, ut arci in communi periculo praessent: quae res vires nostras distraxit ac labefactavit. Quamvis autem cives nostri militesq; miramur animorum alacritate, quae vis pericula subire non detrectaverint: tamen singulis ferè diebus, non paucos fortuna belli absumsit. Sed spes auxilii à Republica ferendi animos diu sustentavit, praesertim cum Illustriss. Dominus Campiductor ultra Dunam conspicendum se praeiit, ac velut hostiles ibidem copias aggressus fuit, quae tamen vix duodecimam partem exercitus efficiunt, qui, ut ex certissimis autoribus didicimus, nonaginta novem vexilla peditum, equitum viginti & unum, in singula vexilla centum & quinquaginta viris computatis, complectitur. Postea vero quam à duabus septimanis aliquotq; diebus, ex quo Dominus Campiductor, unam tantum noctem moratus, recesserat, nulla amplior spes suppliciarum affulsit, Civitas autem arctiori indies obsidione premeretur, numerus militum ad dimidiam partem imminueretur, civium quoq; juvenumq; non pauci interiissent; non ita ex omnibus partibus hosti occurrere potuit, ut voluntas & necessitas nostra requirebat. Igitur propius ad munimenta nostra movens hostis, nocturno tempore ea suffodere cuniculosq; agere ita properavit, ut tribus in locis eos perfecit, longumq; in spacium qua-

quatuordecim nimirum orgyarum diduxerit, suppositis viginti quatuor cadis pulvere nitrato repletis, iam iamq; in aërem cum certissimam superstantium pernicie vallum disiecturus erat, nisi samineci sexus & parvulorum misericordia animum oppugnantis subiisset. Itaq; omni humani auxilii respectu nobis praefiso, cum ne unus quidem de quingentis illis peditibus, quos Gedano submissum iri Ra. Mus. Tra. promiserat, compareret, essetq; res ad extremum adducta discrimen, habito cum Dño Castellano Venden, aliisq; Nobilibus tum Equitum Praefectis Capitaneisq; rei bellicae peritis consilio, rem desperatam esse omnibus conclamantibus, in colloquium descendimus; pactiq; incolumitatem uxorum, liberorum, tum omnium iurium ac libertatum nostrarum, in fidem ac ditronem Serenissimi Regis Gustavi Adolphi concessimus. Quae in re admirabilem victoris clementiam & lenitatem satis predicare non possumus, qui summam à moderatione animi hanc fortunam suam superavit, ac nos vi vere coegit; idq; supplicantibus nobis benignissime largitus est, ut si intra triennii spacium pax aequis conditionibus inter utrumq; Regem coiret, cum omni jure & libertate illibata, in ditionem Regiae Majestatis V. redeundi nobis potestas sit. Sanctè coram Sa. Ra. M. U. affirmamus, idem coram Dei iustissimi & omnium Angelorum facie, in ultimam illam mundi disquisitione testificaturi, paratissimos nos fuisse, unam cum uxoribus & liberis omnibusq; fortunis, certissimam

tissimam oppetere mortem, si ulla vel laus vel utilitas ad
Sm Rm Mem Um & Rempub. promanare potuisset; nisi
quoque pietas erga Deum & fidei nostrae commissos, atam
crudeli facinore ac furore nos revocasset; quin ipsam Rm
Am Um id improbatum, persuasum nobis fuisset.
Quorum autem culpam hoc Rempub. Polonia detrimentum
acciderit, Deus judicabit, qui omnium animorum occul-
tos recessus perspicit. Dum autem facere coacti sumus,
quod divina humanaque jura ac naturalis ratio, tum om-
nium gentium laudata exempla permittunt, quasumus
Rm Am Um, non voluntati vel ulli culpa nostra, sed
fatali cuidam ac immutabili rerum conversioni imputa-
re dignetur: quin summa ope in eam curam incumbat, ut
omnis causa fundendi innoxii Christiani sanguinis in
caelum clamantis, e medio tollatur, pax firma tandem sta-
biliatur, vastationibus ac direptionibus finis imponatur,
quiesque oppressis & defagitatis populis restituatur. Alio-
quin caelum & terra testimonium contra injustos oppres-
sores perhibebunt, & ira divina magis magisque incensa,
iisdem dolorem sempiternum inuret. Certè Livonia
omnis, tantam Christiani sanguinis effusionem nunc nau-
seat ac horret. Deus victoriarum autor Se Re Mti Ve
optatissimum triumphum contra barbaras gentes largia-
tur, cujus gratia innocentiam nostram commendamus,
Datum Riga die 20. Septembris, Anno 1621.

Literæ

Literæ Sp. Senatus missæ ad Ill^{mum} Ducem
Christophorum Radziwvill Campiductorem
M. D. Lithuania post expugnationem urbis.

Illustrissime Princeps, Domine Gratiosissime.
Obsequiorum nostrorum promptitudinem debitam cum observantia.

uantas in difficultates gravissimum hoc bellum,
nostram Civitatem diuturnis calamitatibus
jam antea concussam, conjecerit, ipsamet Ill^m
Cdo Tra jam antea, tam ex publicâ famâ, quam ex cre-
bris literis nostris cognovit. Equidem memoriâ tenemus,
in nuper prateritis Comitibus, apparatus hostilium armo-
rum presentientes, per nuncios nostros, & Se Re Mti &
universis Ordinibus, nos periculi magnitudinem ob o-
culos posuisse, maturaque auxilia nobis submiti opemque
ferri, prout Respub. tenetur, ac fides publica exposcit, sum-
mis precibus orasse: non enim esse in nostrâ potestate, to-
tius belli molem cervicibus nostris suscipere aut sustinere;
non esse prudentia, cum universi Suecia Regni viribus, no-
stras imminutas & afflictas vires comparare, aut vanâ
ostentatione supra sortem fortunarum nostrarum, imbe-
cillitatem agræ Civitatis extollere, id agentes, ne publica
cura imminueretur & nostra fortitudini onus gravissi-
mum permitteretur. Eandem quoque in sententiam Ill^m Cm
Um multa dixisse & scripsisse non ignoramus: quo minus
autem secundis auribus hæc omnia acciperentur, fatalis qui-
dam torpor, aut preconcepta ex privatis opinionibus &
fini-

sinistris suggestionibus securitas offecisse videtur. Quamvis autem ex publico Comitiorum decreto Illmo Cui De Livonia defendenda partes, ut publica dignitas fidesq; efflagitat, commissæ fuerint: tamen postea, nescimus, quorum instinctu aut artificio, multa objecta fuerunt impedimenta, quominus tam necessaria defensio tempestive susciperetur. Quamobrem non destitimus, frequentibus literis, aures Re. Mti & procerum fatigare, ne tantum periculum negligenter, aut longè remotam enervatamq; provinciam Livoniam incendio proximam tempestivis subsidiis destituerent. Non defuit quidem Re. Mti voluntas aut animus clementissimus, sed quod contra commune Comitiorum placitum ad Illmum Dominum Palatinum Vilnensem rejecti fuerimus, qui Livonia defensionem prastiturus sit, valde mirati & simul turbati sumus, quod Dominum Palatinum ad totius Regni & Reip. universa tutelam, & supremi Ducis munus jam in Podoliam evocatum & designatum esse sciremus. Interim non parùm temporis preciosissimi perit; cuius quidem jacturam nos summo cum dolore deploravimus. Itaq; literis iteratò ad Rm. Mtem missis, hanc moram deprecari sumus; tàm demum responsum nobis fuit, Illme C. Tre hanc provinciam esse commissam. Ab eo tempore, non quiescisse Illmam C. Vem statumus; quin omnia quæ tanti negotii magnitudo requirit, summâ diligentia & celeritate parasse, ut in tempore rebus laborantibus succur-

succurreret, ac muneris sui dignitatem ac Reipub. fidem tueretur, idq; pluribus literis suis testatum fecit. Sanè non mediocriter, hisce auditis, recreati fuimus; attamen temporis & rerum momenta ponderantes, solitudinem nostram de partis adversa mirificâ vigilantia & celeritate omittere non potuimus, jam tùm animo providentes, qui prior campi possessionem adeptus fuerit, eum multis modis fore potiore, positiq; ac firmatis semel castris, difficultates maximas alteri objecturum. Non inficias ibit Illma C. Tra crebras in eam sententiam nos literas scripsisse, quarum Exempla, si opus fuerit, bonâ fide publicè ubiq; exhiberi ac recitari non abnuimus. Nunc plurimo labore ac molestia, militis conscribendi & necessaria parandi diligentiam Illme C. De constituisse, facile conicimus, eo præsertim tempore, quo immanissimus Christiani nominis hostis Turcarum Imperator, bello Regnum Polonia aggressurus erat, omnesq; vicinæ regiones armis virisq; exhausta, vix domestico suo subsidio sufficerent. Interea, quod valde metuimus, classis Svecica instructissima portum nostrum occupavit, militem exposuit; exercitus reliquus unâ cum Serenissimo Sveciæ Rege, terrestri itinere Pernaviâ supervenit: nec mora, ubi locorum opportunitatem contemplatus fuit, castra & tentoria fixit, aggeres & munitiones circa Civitatem, cis utraq; Dunam extruxit, magnâq; festinatione, quod valde mirandum est, omnes viarum aditus & itinera interclusit, archis-

B

maq;

māq; obfisione Civitatem terrā mariq; circum vallavit.
Haud tamen ita animis consternati fuimus, ut non modis
omnibus pro virum nostrarum mediocritate resistere-
mus: Et quamvis numerus conductorum militum supra
trecentos non assurgeret, tamen promptissima civium Et
juvenum alacritas supplevit, Et summo conatu vim ho-
stilem propulsa vit. Caterum singulis diebus, aliquot ex
tam exiguo numero tum civium tum militum, violentis-
simā Et continuā tormentorum verberatione fortiter ce-
ciderunt: spe tamen auxilii Reipub. animos sustentarunt;
praesertim cum Illma C. Va ante dies circiter novemde-
cim ultra Danam in conspectum hostis venisset, ac ve-
litando eum provocasset. Verum enim vero cum praeter
opinionem Illma C. Va, perspectā hostilis aggeris firmitu-
dine, tum militis copiā ibidem collocatā, quā tamen vix
duodecima pars totius exercitus fuit, ab eo die succurrere
nobis non potuerit; Civitas autem majori vi indies, non
tantum aperto Marte, sed clandestinis quoq; cuniculis
oppugnaretur, Et pulvis nitratus in locis subtus aggerem
Et propugnacula nostra, circa portam arenosam positus
Et occultatus, certissimam ac inevitabilem perniciem
nobis omnibus minaretur, nobisq; nullā ratione tanto
periculo obviam ire liceret: habito cum Dño Castellano
aliisq; Nobilibus, tum Capitaneis, Et equitum Praefectis,
rei bellica peritis, consilio, rem desperatam esse animad-
vertimus: ac proinde in ipso extremi periculi articulo,

ut omnes jam tum fatebantur, Et nūc, visā adversa partis
potentiā ac horribili apparatu, sine dubitatione affirmant,
colloquendi veniam petimus, eāq; impetratā, certis con-
ditionibus, in potestatem ac ditionem Seren^{mi} Suecia Re-
gis, omnium consensu, juxta certa formula praescriptum
concessimus, vitamq; ac salutem omnium reliquorum ci-
vium, uxorum ac liberorum, tum fortunas, admirabile
ac perpetuō predicandā victoris clementiā, cujus ani-
mum Deus ipse inclinavit, conservavimus, id quod jure
divino Et humano, tum laudatis exemplis omnium gen-
tium, concessum esse, omnes sanā ratione praediti noverūt,
satiū habentes, fatali dispositioni, cujus mysteria perscru-
tari mortalibus non est datum, ceu vi majori cedere, ac
meliori fortuna nos Civitatemq; prudenter tam vali-
dum ictum declinando, reservare, quā vanā ac stolidā
ferocidā, viriumq; nostrarum ignorance, instar bruto-
rum in cadem promiscuam ruere, uxoresq; ac parvulos
innoxios, furentis militis libidini cadig; prostituere: ex
quā re nulla laus nobis, nullum emolumentum Reipub.
fuisse expectandum. Nunc divino beneficio, tum
Seren^{mi} Suecia Regis, Domini nostri clementissimi sum-
mā moderatione, Christianum sanguinem fundere ab-
horrentis, vivimus, Et intuentes exercitus robur viginti
millium virorum benè armatorum numerum superans,
tum cuniculorum tribus in locis stupendo opere facto-
rum, qui univ^{ersa} Civitatis ruinam attraxissent, sum-

mis in caelum laudibus offerimus clementiam Serenissimi Regis Gustavi Adolphi, qui insens nobis ac minime credentibus, militis impetum praeda ac direptionis avidissimum, imperio ac sapientia sua cohibuit; alioquin ante dies aliquot extremam cladem ignorantes passi fuisset. Nunc Illm C. Ura sine animi passione aut affectione iudicet, iudicent omnes Christiani Reges & Principes, num prater jus ac fas quicquam commiserimus, quod cum ciues nostri continuis sex fere septimanarum diurnis ac nocturnis vigiliis, excubiis, ac laboribus in restauranda munitione desuncti essent, militum vero pars dimidia, ac non pauci civium juvenumque, tum bajulorum occubissent, nobisque validissima hostilis impressio, diversis in locis, tum subterraneum periculum, ubi 24. cadis pulveris pyrii occultabantur, ob oculos versaretur, suppetiarum spes nulla appareret, denique alia quoque necessaria nos deficerent, humanitatis quam crudelitatis majorem rationem habuerimus, ac certam Victoris clementiam experiri quam interire maluerimus. Quanta animi magnitudine ac moderatione fortunam suam temperaverit victor, vel hinc apparet, quod subjectionis nostrae pacto hanc conditionem apponi permiserit, ut si interea pacis negotium aequis legibus transigi posset, eadem fide & integritate, qua nos suscepit, salvis juribus & libertatibus nos e nexu suo dimitteret, ac redire ad pristinum Dominum pateretur. Damnosissima nobis fuit haec obsidio, in qua supra quindecim

decim millia globorum in Civitatem sunt missa, a nostra quoque parte in principio pro virili responsum fuit: at postea, propugnaculis superioribus violentia hostili deturbatis, cessare coacti sumus. Igitur hoc solum superest, ut Illm C. Ura summam animi contentione pro sua autoritate elaboret, ut funestissimo huic bello Livoniam consumenci, Lubvania similem fortunam minitanti, invito quoque Rege, a prudentissimis Ordinibus finis imponatur, Reipub. decus & existimatio vindicetur, & oppressis per summam injuriam populis ac subditis fidelissimis & innocentissimis, de quorum sanguine luatur, pax & tranquillitas tandem restituantur. Hanc multis precibus ac votis continuis supra annos jam viginti oravimus, hanc etiamnum jure exposcimus: alioquin ad sanctissimum Domini nostri Jesu Christi tribunal, in ultimo & aequissimo iudicio accusaturi, qui privata sua cupiditati, gloriam Dei & Ecclesiae salutem posuissent. Deum autem sine pace nemo videbit. Hac libero & soluto animo, nullo metu aut minis oppresso ingenuè scribimus, ut in utraque fortuna animi nostri firmitudinem probaremus. Deus Optim. Max. Illm C. Um salvam conservet, ac Remp. Poloniam contra immanissimos Christiani nominis hostes tueatur. Datum Riga 20. Septembris, Anno 1621.

Litera Illmi Ducis Radziwili, ad Splm Senat-
um responsoria.

B 3

Christo-

Christophorus Radziwyl, DEI gratiã Dux

Birzarum & Dubinkorum S. R. Imperii Prin-
ceps, Exercituum M. D. Lithvaniz Dux.

Spectabili Senatui ac omnibus Ordinibus Civi-
tatis Rigens. salutem.

Posteaquam de deditioe urbis vestra, certis pri-
mum nunciis, deinde literarum vestrarum signi-
ficatione accepi, equidem pro eo, ac par erat, gra-
viter casum hunc & acerbè tuli; non quod jacturam
istam S^e R^e Mⁱ Dⁿⁱ nostro clementissimo & Reipub.
damnum aliquod irreparabile afferre existimem, sed quod
vobis fortunusq; vestris fatalem quendam & funestum
diem presentiscere mihi videar. Non enim tam inhu-
manus sum, ut humanis non ingemiscam casibus, nec tam
durus, ut amicitia, quam vobiscum integrè colui, obli-
visci queam. Qualem itaq; habueritis amicum hæctenus,
nunc tandem cum S^e R^e Mⁱ & Reipub., eademq; operã
mihi quoq; amici esse desistis, cognoscite, & simul quid
de factò vestro sentire cogar, quidq; S^m R^m M^{tem} & Rem-
pub. de eo judicaturam putem, accipite. Urbem florentis-
simam omniq; rerum & armorum copiã instructam &
abundantem, cum spes propinquis auxilii prestò esset, ultrò
hosti tradidistis, obliiti nexu & sacramenti, quo R^e Mⁱ
& Reipub. obstricti tenemini, nec memores, tam festina-
tum & præceptum consilium quis tandem maneat exitus.
Quod enim destitutionem primùm, deinde vim hostilem
queri-

querimini, excusationem hanc quonampactò S^e R^e Mⁱ
totiq; orbi sitis approbaturi, vobismet ipsis reputandum
relinquo. Ac primam quidem prætensionem quod atti-
net, effragitasse vos opem & auxilia Reipub., verum &
fatendum est; sed nec id falsum aut diffidendum, opem &
auxilia Reipub. in Comitibus Regni decreta, ac tandem
ingruente bello submissa vobis esse. Hæc fortassis vel tar-
ditatem, vel infirmitatem accusabitis! Sit sanè aliqua in-
ferendo auxilio mora interjecta; idcirco ne vos a nobis
publicè desertos, usq; ad invidiam apud externos jactabi-
tis? cum auxilia, licet non ita, ut cupiebamus, maturè, non
tamen vicissim sic serò venerint, quin presentem calami-
tatem saltem ad paucos adhuc dies durando declinare in
manu vestrà esset, ac tarditas ista cuiusvis potiùs causa, quàm
oblivioni aut incuriæ vestri periculi imputari deberet.
Quicquid enim hæc mora fuit, totum id cum in hostem Com-
missarios nostros in tractatibus ludentem, & sub inducia-
rum spe bellum integro triennio cõtra nos preparatum oc-
cultantem, rejici debet, tum in sinistras suggestiones, quæ,
ut scribitis, effecerunt, ne nos priores possessione campi ade-
pti fuerimus. Quod si penes eos, qui infidam pacem sug-
gesserunt, hæret crimen, hujus tarditatis quid causa est, quò-
minus vestra vos istius culpa condemnent confessio, qui li-
teris quibusdam vestris pacis futura spem facere non du-
bitastis? Quid multis? venisse auxilia multos ante de-
ditionem dies, diffiteri non potestis, cum ante 20. diem
cepta

cepta obsidionis exactum, signa nostra volitare in vestro ac hostis conspectu videritis. Nempe nostra vos paucitas animos despondere coegit! An vos fortunam belli numero bellatorum metimini, ac non potius prepotentis Dei patrocinio, qui meliori causa deesse non solet? Quoties in eadem causa eundem hostem longe imparibus copiis congressi superavimus? exciderantne animis tot inclita nostrorum decora & victoriarum trophaea? quibus magnum illud numen testatum est, esse sibi cura inique suscepti belli ultionem. Nec mihi deerat animus, per ansa & vestigia majorum vadendi; dedisset mihi, utinam, nuper ad ripam Dunae pugnandi copiam hostis, cum etiam afflictam morbo & prostratam valetudinem meam, decernendi cupidus, in propulsationem periculi vestri impendere non dubitarem. Sane longo jam post hominum memoriam tempore, Regiones istae non nisi exigua manu contra numerosos hostium exercitus defensa sunt; ut mirari mihi subeat, potuisse vos hoc tempore numerum exercitus nostri despicere, cum praesertim indies auctior fieret, & confluentes undique copia expectarentur. Paucitatem quoque conducti praesidii praevidistis! Id vero sub admirationem venit, Civitatem longo jam tempore praesentis belli praesciam, tam male de mercenario milite sibi prospexisse, cum tamen memoriam hominum nondum exceperat, tempore pacis longe majorem eorundem numerum intra moenia sua alere consuevisse. Quid quod pra-

ter ur-

ter urbanam cohortem, equitum quoque praesidium a me concessum tuenda urbi superfluum. Sed praeterea, itane mascula virtutis Riga inops fuit, ut etiam absque conducto milite vigiliis ac laboribus civium vestrorum ultra exiguum mensis unius & octo dierum spacium defendi nequiverit? Miles stipendio astringitur, vobis vero pietas, vobis fides, vobis omnia divina humanaque jura intacta praesertim plebis concordia & constantia, nec necessitatem durandi imponebant. An pauca praeteriti praesentisque temporis habuistis urbium exempla, quae in tristissimam conditionem & deploratissimam fortunam (licet in causa haud justa) sese ultro dejicere, quam in fidem oppugnantis concedere maluerunt? Vobis vero quid defuit? an vos inopia Civitatis comitatu & annonam non modo ad necessitatem, sed etiam ad abundantiam instructissima terrebat? an de suppetiis S^e R^e Mis jam jam redituris desperabatis? At literis meis per vestros internuncios transmissis testatum vobis feceram, me ab urbe recipiendarum reliquarum copiarum causa saltem ad castra digressum fuisse, ac interea minime ociatum fuisse, licet id in conspectu vestro non fieret. Quis animo suo praesentiscere, aut conjecturam assequi poterat, vos nullam fracti animi significatione datam, interea dum redeunte morbo implicitis, jam jam ventura auxilia praestolor, tam festinatam deditonem, me nullo modo praemonito, deproperaturas fuisse? Sed nimirum ruinam turrium.

C

suppo-

supp. sito pul. vere pyrio machinatum declinare voluistis.
P. imine: Rigenses hoc genere oppugnationis sunt petiti?
aut nulla ex arte militare evitandi cuniculos ratio osten-
debat, cum in affluentia promptissima plebis fossores de-
esse non possent? Deniq, cum tanta vos premeret necessi-
tas, aut jam animos despondere inciperetis, graue videli-
cet aut factu nimis difficile fuit, me vix aliquot miliari-
bus ab urbe distantem impendentis discriminis commo-
nesfacere, qui de decus hoc & detrimentum Reipub. etiam
capitis mei periculo, si qua forte fineret causa ve Deus ve,
avertendum puta vissem. Clementiam victoris predi-
catis. Hac quidem homine & principe Christiano, si qua
alia virtus, maxime digna est; Sed si haec vera sunt, ut ve-
ra ex nostratibus intelligo, ac ideo libenter ipsi licet hosti
laudem hac in parte tribuo, certe in istam clementiam de-
liquistis, siquidem vano terrori ac metui ante deditionem
nimium indulgistis. Quantum de decus qua ve culpa com-
missa sit, videtis! Nunc quam miser sit futurus ac calami-
tosus adeo praecipitis consilii eventus, considerate. Ac nescio
sanè, an non perire semel expugnatis satius fuerit, quam
lento veluti cruciatu confici, & cum sempiterna nominis
infamia, non uno letho interire? Riga enim ut Svecis
nunc, ita brevi nostratibus expugnabilis erit. Sed vos,
o Rigenses, qualem sortem Civitati vestrae, ex quo casti-
tatem & integritatem fidei sua amisit, tempora minuentur,
videte. Laoco mala, qua vos ab hostilibus praesidiis
mane-

maneant, utat se prima initia dant qui vobis Civitatis
vestrae munitiones, quas tam parvo negotio capi permit-
titis, nunquam sine numerosa militum custodia concre-
dent. Nam libertatem quidem verbis polliceri, quam
re vobis incolumem prestare proclivius erit, quam semel
delibata, florem suum utinam recuperare possit. Iudi-
cate, quantum de opibus vestris decrescat, mercatura Ci-
vitati adempta! sed quid dico de opibus? imò quam an-
gustam sortem extremamq, pauperiem rationes vestrae
subiturae sint, mature expendite. Quid vobis nunc ve-
stra in Reipub. prosunt merita? quid decantata fides &
fortitudo? si cum maxime florere debebant, exaruerunt.
Infelix & nefastus dies, quo primum ad tractatus allecti
estis, ille vobis invidit, quo minus fiducia meritorum ve-
strorum, iura & libertates vestras apud Rm Mtem &
Reipub. longius proferre possent. Bene cum iis actum
video, qui pulcherrimam morte damnosam patriae deditionem
in ista obsidione praeverterunt: melius cum iis, qui
pro aris & focus strenue dimicantes, ab omnibus tractati-
bus puros & immunes animos retinuerunt; optime cum
illis, qui spontaneum exilium amplecti, ac desertis patriis
laribus clementiam Se Re Mti & fidem Reipub. implo-
rare constituerunt. Vestra de pace obtestatio satis est pa-
thetica, sed hoc tempore, permisisse Marti habenis, vix ali-
quid ponderis habitura, nisi tota res in integrum restituta
fuerit. Quis enim non vitio verteret Se Re Mti & Reip.
si tam

si tam enormem injuriam, quam nobis barbarico bello
intentis hostis hic, nullâ Christiani sanguinis ratione ba-
bitâ, intulit, negligeret. Ut ut tamen est, vestrum est,
pacem optare, non verò nos ad eam, Rege invito, faciendam
commonescere. Apud nos enim, ut cuiusvis ordini, ita mul-
to magis Magistratus a Deo nobis concessosua debet con-
stare libertas & prerogativa, quam imperiosis contentio-
nibus, in causâ præsertim tam iniquâ, violare fas non est.
Quamvis autem Dei gratiâ ita comparatus sum, ut aequi-
tate causa fretus, modo pugnam non detrectet neque defugiat
hostis, de summâ rerum decernere possim & audeam: ta-
men, ne a pacis consiliis abhorreere videar, siquidem pars
adversa animum suum nobis candidè declararet, pro eâ
quam a S^a R^a M^{te} & R^{epub}. accepimus facultate, non
parceremus labori, ut aliquid in salutem harum provin-
ciarum confici posset. Hæc sunt, qua literis vestris pro-
vocatus respondendum duxi, qua quidem a vobis eo, quo
a me scripta sunt animo, acceptum iri confido, cum in his
literis non hostem, sed veterem vestrum amicum egerim,
plius condolentia quam iracundia, benevola commonesca-
tione, quam minacibus verbis, utpote salutis non exitii
vestri cupidus, indulserim. Non possum enim dissimu-
lare meum vestri causâ dolorem, cum non mania, non
ædificia, non turres vestras, sed virtutem Rigenisum to-
ties à me summo conatu defensam, & laudatam, conci-
disse, elanguisse, fractam, conculatam, insultationibus
male

malevolorum, qui talia de vobis dudum ominantes, me-
um in vos affectum criminabantur, prostitutam intelli-
gam. Valete, pristinos animos capeſſite, & R^e M^{te}
& R^{epub}. nostra de profugatis ante viginti septem dies
barbarorum quinquaginta millibus, ac obtento in Wal-
lachia campi dominio, congratulamini. Datum ex
Castris ad prædium Newgut die Octobris Anno 1621.

Literæ Apologeticæ Spectabilis Senatus,
Præinsertis Illustr^{mi} Principis Christophori
Radzivillii Exercituum M. D. Lithvania

Campiducis literis opposita.

Illustrissime Princeps.

Obsequia nostra pro præsentis status conditione

Illustrissimæ Celsni. Vestra deferimus.

Acepimus literas Illma Cels. V^a in Castris ad
prædium Newgut mense Octobri, Anno proxi-
mè præterito editas, quas ad nostras literas hosti-
liter expugnata urbis nostra indices Illma Cels^o V^a rescri-
bendas censuit; easque in consessu nostro, præsentibus Tri-
bunis ac Senioribus utriusque Collegii, publicè recitari feci-
mus. Ex quibus Illma Cels. V^a ob deditionem urbis
nostra vehementer dolere, miserari quoque pristina ami-
citiæ memorem hoc infortunium nostrum, & huma-
num hunc casum ut hominem quidem ferre, gravissimâ
tamen cum fama ac honoris nostri contumeliâ, nos cum
C 3 perfi-

perfidia ac inconstantia, iūm p̄sillanimitatis ac precipi-
tis, in dedendā altrō hosti urbe, nullā urgente graui neces-
sitate, nec pramonitā Illm̄a Cels. Va, consilii accusare,
atq; exinde secuturos perpetuos angores & cruciatus, imo
panolethriam & fatalem interitum nobis Civitatēq; no-
stra ominari, ac proinde ad reassumendos pristinos animos
& ad congratulandum Regi & Reipub. Poloniae de obtentā
nuper in *Walachia* contra Tartaros & Turcas victoriā,
nos pro veteri confidentiā adhortari, intelleximus.

Ad varia istarum literarum, quas prima dicta vit
animi perturbatio, argumenta inter se & cum re uti ge-
sta est pugnancia, non erat quidem ab initio animus no-
bis rescribere quicquam. Graves enim arduaq; ratio-
nes spem nobis faciebant fore, ut Tempori, qua veritatis
filia est, perturbati hic iudicii error cederet, atq; cum iam
satis prater meritum nostrum (humano more loquendo)
afflicti, & iniquam saevientis fortuna aleam experti esse-
mus, sibi à contumeliā & lesione honoris nostri, quem
semper saluum illibatūq; conserva vimus, temperaret.
Frequenti autem auditione indies accipimus, quā mi-
qui ac periculosi in castris Illm̄e Cels. Va inq; vicinis lo-
cis de nobis & expugnatione urbis nostrae etiam nūm
spargantur sermones, quāq; ignominiosam ipsa Illm̄a
Cels. Va in nuperis suis ad Dñm Benedictum Hintz Col-
legam olim nostrum & alios oclusis passus literis (à qua-
rum missione impoſterum in nostram nostrorūq; pern-
cicm

ciem merito alſtinendum) de inevitabili hāc derelicta ac
omni auxilio destituta Civitatis deditioe mentionem fa-
ciat. Proinde ne in vindicando honore & existimatio-
ne nostrā segniores videremur, aliter facere non potui-
mus, quin ad literas Illm̄e Cels. Va ea regereremus, qua
simplicem nostrum candorem & innocentiam arguerent.
Testis sit huius orationis ipse DEUS, testes sint qui vide-
runt, amici, inimici: Audiatur quoq; ea, qua gesta sunt, le-
gatq; mundus, & ad normam rectae rationis sine affectu
dijucidet. Quoniam verò autor literarum nimia styli
acie nos perstringit, ac demonstrare nititur, Regia M̄tis
& Reipub. Poloniae nomine praestita esse, qua à supremo ac
directo Domino ad avertendos à Civitate sibi subjectā
belli casus & exitus requiruntur; econtrā à nobis offi-
cii fideiq; metas transgressus facta esse qua omitti, omi-
ssa qua fieri debuerant: muneris nostri esse arbitrati su-
mus, pro innocentia nostrā asserendā e videnter ostende-
re, Regiam M̄tis & Reipub. Poloniam nihil praestitisse,
quo tristissimus hic casus à nobis & Civitatis nostrae cer-
vicibus averteretur; Nos verò ne à priori statu nostro
& jure superioritatis Regni Poloniae avellemur, praesti-
tisse omnia, qua à bonis ac fidelibus subditis honoris ac cō-
scientiae ratio postulat. Quod dum facimus, calamum no-
strum ita temperabimus, ut veritatis cynosurā secutus Re-
M̄tis ac Reipub. Poloniae nihil detrahat, tribuatvè, unde ma-
jor nobis nostrisq; factis, quā par est, accedat aestimatio.

Non

Non putamus opera precium esse longius hic recensere, quam gravi in Regno Suecia Anno 1598. Et 99. Et unde subortum fuerit bellum intestinum: Sane ignis ille succensus in Regnum usq; Polonia, etq; adhaerentes Provincias suas ejaculatus est scintillas, quae in tantam bellem flammam exarsere, ut non solum Livonia tota, nobilis illa Provincia, non unius olim sed variorum Magistratum sedes ac mater fecundissima, hostiumq; potentium, etiam non accersito aliunde auxilio, acerrima propulsatrix, in cinerem sit redacta; verum etiam potentissima Polonia ac Magni Ducatus Lithuania ditiones in restringendo hoc cruenti belli incendio totos viginti annos occupata, ingentem virium virorum ac opum jaeturam subjerint. Tantum novissimas istas inducias biennales Illmo Celsis De uti Campiducis opera Et instinetu die 15. Novemb. Anno 1618. presentibus nostris Internunciis, inter utraq; Regna sancitas, eidem in memoriam revocandas esse duximus, Et quidem in hunc finem sancitas, ut interea temporis, interventu Christianorum Principum, quod caput hujus inter utraq; Regna exorta controversia est, vel sopiretur planè, vel per Senatores utriusq; Regni universales Induciae longiores (ad quam rem plenioribus mandatis instructi accedere vellent) pangeremur.

Quam telam exorsurus Ill^{is} Dñus Jacobus de la Gardie, Generalis Exercituum Suecia Dux Et Esthonia Guber-

Gubernator, literas Revalia die 12 Octob. Anno 1619. id est, priori ab induciis renovatis anno ad Ducem Exercitus Mag. Duc. Lithvania Et Commissarium Livonia Generalem Illmo Dñm Joannem Carolum Chodkiewicz dedit, quibus significat, velle quidem Regem ac Dominum suum biennales istas inducias sanctè observare; deinceps verò, iis elapsis, in incertitudine ista, ex certis rationibus quae in iisdem literis enarrantur, amplius minimè versari, sed cum ipso Rege Polonia vel perpetuam Et constantem pacem vel plurium annorum inducias inire, ac tum Pernaviam quoq; ultrò restituere velle. A quâ sententiâ dimoveri nullâ ratione potuit Suecia Generalis, adeo ut, etiamsi Generalis Lithvania creberrimis suis literis ac nunciis ad prorogandam pacem terminum sibi locumq; praefigi flagitaret, atq; eam ob rem in Livoniam ipse, de morbo suo ac itineris molestiâ parum sollicitus veniret, tamen ante directam Et perspicuam resolutionem ad propositos articulos, ne tempus quidem aut locum praefigere, nedum ad ulteriores Tractatus progredi voluerit: De quibus omnibus transmissa à nobis exemplaria Illmo Cels. Vam jam tum certiore reddidère.

Cum verò voluntas ac animus Regis Polonia ad pacem suo nomine (quod unice pars urgebat altera) stabilendam, neq; propenderet ipse, neq; ullâ ratione permoveri posset, quid aliud inde, adhibita in consilium ratione, quam belli redintegratio expectari potuit? Atq; ita se rem habere

habere, variis ex locis adeoq; ipso regno Svecia. Et nos Et
ipsa Regia M^{tas} Polonia edocta fuit; nimirum bellum ter-
ra marique summis viribus preparari, in promptu esse om-
nes belli gerendi rationes Et instrumenta, Regni incol-
las Ducum peritissimorum opera tot annos assiduis exer-
ceri armis, Et imprimis omnes has machinationes caput
Civitatis Rigensis petituras esse; de quo ipso Regia M^{tas}
quoq; ne incauti ab hoste opprimeremur, peculiaribus suis
litteris nos premonitos voluit. Quid quod in Regno Polo-
nia jam dudum ad bellum hoc Turcicum, quod ex positione
causarum secundarum prudentes ac cordati viri non pauci
previdebant atq; certo praeannunciabant, res spectare vide-
retur; ac sub idem ferè tempus, quo induciae exspirabant, in-
terq; exercitus Polonici Dux cum flore selectissimi militi-
tis (quod infelix istius funestissimi belli initium fuit) à
barbaris in Wallachia oppressus interierit. Talia consi-
derantem decuit sanè Regiam M^{tas} tanquam directum
Dominum Livoniae Et Rempub. Poloniam, partem solli-
citudinis suae in hanc quoq; desolatam Provinciam Et Ci-
vitatem impendere, Et vel exemplo aliorum Principum,
qui in similibus casibus idem non raro praestiterunt, ad se-
curitatem fidelium subditorum, suo titulo ac nomine in-
signitam pacem Et suspensionem armorum, dum melior
se se daret occasio, sine praesudicio negotii principalis am-
plexi, vel si id placeret minus, Provincia ac Civitati de
his quae ad necessariam defensionem pertinerent, mature
provi-

providere. Quam nos ingratis huius belli Et irruptio-
nis hostilis metus, ex variis indicibus conceptus torserit, quam
non forent nunc ea Civitatis plus quam vicenniali bello
exhaustae vires, quae sustinenda potentia majori pares esse
possent! quanta esset totius Provincia, imprimis arcis Ri-
gensis ac Dunamundensis vastitas ac desolatio! satis solli-
cite Internuntii nostri non tantum superioribus annis sed
Et in proximè Warsavia celebratis Comitibus Regia M^{tas}
explicitatum reddidit; atq; ne nos fideles subditos suos Ra-
M^{tas} in tanto rerum discrimine desereret, quin potius ob-
impendingis Turcici belli periculum, vel oblatae ab hoste
diuturnioris pacis conditiones acceptare, vel in tempore
defensionem Livoniae meditari dignaretur; tum quoq; ut
arces principales, imprimis Rigensem ac Dunamun-
densem omni praesidio nudatas muniri, milite, annonâ,
bellicoq; apparatu instrui, Et nostra quoq; Civitati, si ob-
fidenda foret, stipendia in quingentos aut sexcentos mili-
tes ad sex menses, pulverem pyrium, globosq; subministra-
ri, (acceptâ à nobis cautione, restituenda fore omnia, si ob-
sidio secuta non fuerit) deniq; sufficientem exercitum pri-
orem hoste in possessionem campi venire juberet, per o-
mnia sacra totius Civitatis nomine sunt precati; sin mi-
nus, deivinum numen totiusq; mundi iudicium obtestati
sunt.

Fateri quidem cogimur, Regia M^{tas} sollicitudinem, sta-
tim ac nuntium de infansâ strage Wallachicâ accepit,
D 2 eluxisse

eluxisse ex eo, quod non expectatis Comitibus, per peculiare
litteras Illma Cni. Va utpote Campiducti defensionem Liwo-
nia commendavit, ad conscribendum exercituum suffici-
entem Univerfales litteras transmiserit, Ducem Curlan-
diae & Semigallia, nec non Ultra-dunensem, Curonen-
sem, Piltensemq; Nobilitatem, hancq; ipsam urbem no-
stram, hoste ingruente, ad Ill^m Cels. Um remisit. Nec
deposuit hanc curam Regia Mis etiam in ipsis Comitibus
DD. Senatorum & Internunciorum Terrestrium votis
& assensu adjuta, imò Illma Cne. Va autore & promotore
summâ animi contentione ad egit, ut, si ve ad pacem si ve
ad bellum respectaret, omnia ista consilia & actiones
non nisi Regiam prudentiam & paternam sollicitudinem
pra se ferrent. Etenim non tantum Commissio DD. Dⁿⁱ
Commissariis de prolongandis sub titulo ac nomine Regia
Mis in certū tempus induciis edi jussa, verū etiam stra-
tibus non succederent, Illma Cni. Va unanimi omnium
Ordinū suffragio à Regia Mis potestas defendenda Liwo-
nia & belli gerendi data, sumtus ex arario Magni Du-
catus Lithvania decreti, nostriq; adeò Internuncii respon-
so solati pleno dimissi sunt, atq; nos sicubi necessitas postu-
laret, ad Ill^m Cels. Um utpote Campiductem ire jussi sumus.

Non minori laude dignum censemus animum Illma
Cels^{is} Va utpote quæ eâ quâ decebat fide & industriâ
Mandata Regia Mis exequi, omnia conquirere quæ ad
hanc expeditionem facerent, equitatum peditatumq; exci-

quo temporis spacio partim colligere, partim Capitaneos
ac Praefectos constituere, iisq; colligendi militis potestatem
dare non intermisit. At verò maximo dolore affecti su-
mus, cum intelligeremus, sana hæc consilia tam subito in-
terversa esse, inventosq; alios, qui, dum Ill^m Cels. Um pra-
propera Fratris laudabilis memoria Principis Janussii
Ec. Ec. Castellani olim Vilnensis mors à Comitibus justo
citius avocaret, amabilem spem pacis Regia Mis sub prio-
ri Statuum non ipsius Regis asssecuratione ineunda face-
rent, Liwoniamq; defensionem jam decretam in suspensio re-
linquendam suaderent, idq; non tantum contra commu-
nem Ordinum legem, sed & speciale mandatum à Regiâ
Mis R^{mo} D^{no} Cancellario Regni datum. Et hæc ipsa
mandata tractandi cuinam data sunt? Non Illma Cels^{is}
Va Campiductori, sed D^{no} Generali Mag. Ducat.
Lithvania Joanni Carolo Chodkiewiczio (tametsi ille ex
decreto Comitibus contra Turcas Dux iturus erat) & pri-
oribus Commissariis: ad quid? ut pacem vel inducias non
Regia manus nomen ve (à quo parti alteri ne latum un-
guem recedere certum erat) sed DD. Senatorum dunta-
taxat autoritas confirmaret. Sed et hoc maxime doluimus,
quod tū demum presidia in arcibus collocare & militi-
am instruere Illma Cels^{is} Va permissum fuerit, quando Tra-
ctatus felicem finem sortituri non essent, & bellum redin-
tegrandum foret; obserrato interea arario Mag. Duc.
Lithvania.

Hac consiliorum metamorphosis animos nostros tanto reddidit perturbatiores, quanto bellum terrâ mariq; valde restaurari, relationes, quas sub initium novitèr incuntis anni ex diversis locis accepimus, confirmârunt certius. Eaq; Illma Cdo Ora nō tantūm ex variis literis nostris, sed & ex iis, qua noster ad exequias dicti Dñi Castellani Vilnensis fratris Illma Cnis Ora missus Internuncius retulit, abundè intelligere, atq; non sibi soli habere, sed eadem quâ nos diligentia Regia Mti & DD. Senatoribus Regni Magniq; Ducatus Lithvanie communicare dignata fuit. Quid autem ceteri consultores in vidi? preconceptam semel de induciis ad priorem normam redintegrandis opinionem mordicū tenere, in clausula ibidem insertâ, qua non nisi præviâ denunciatione trimestri, si tentati tractatus malè cesserint, arma resumere jubet, firmam spem locare (qua tamen denuntiatio armorum 28 Martii facta est) cum ratione insanire, quasi bellica hæc expeditio vel contra Moschum, vel pro Palatino Rheni adornata esset, hostem viresq; hostiles, utcumq; res ceciderit, (quod maximum in bellis peccatum est) præ se contemtu ducere, Rigam urbem censere ejus potentia qua expugnari non possit, & maximum defensionis subsidium ab indigenis vicinorum aliquot Samogitæ districtuum, nec non Ducatus Curlandæ & Piltensis expectare; parum attendentes querulas nostrorum voces & lamentationes, qui in Comitibus superioribus aliquot publice nostro nomine

con-

contestati sunt, non esse amplius eas Civitatis nostræ vires, qua sola obsidionem nullis subnixæ praesidiis aut auxiliariis copiis sustinere possent: Quam parum etiam spei subsit in Provincialium subsidio, quibus solenne semper fuit limites potius tueri suos, quam contra hostem in aciem prodire, Rm Mtem & anteriores belli Duces non latuit, idq; superiora testata sunt tempora ac bella in Livonia gesta, atq; adeo ipsamet Illm Cels. Um experientia magistra satis, proh dolor, edoctam dedit.

Hanc infelicitatem nostram imis suspiriis deploravimus, variisq; literis ac nunciis nostris coram Regia Mte & DD. Senatoribus, ope atq; auxilio Reipub. implorato, questi sumus. Sed surdis narrata est fabula; Atq; nos eandem, quam Livonia semper, fortuna aleam nunc quoq; experire coacti sumus; sic sanè nunquam antea mature auxilia submissa, nunquam Provincia contra hostes Reipub. defensa, sed quasi derelicta atq; hostis arbitrio objecta fuit: Amisâ verò; non tam contra hostes, quam miseros indigenas subditosq; innocentes totis viribus servitum est, perfidia ac laesa Majestatis criminis incusatos, quod miracula edere, soliq; armatorum hostium potentiam propulsare non potuerint, aut superati in eis, quas inhabitant, arcibus & territoriis, spontè in exilium migrare noluerint.

Facillima sanè hæc videtur religionis nationisq; extirpanda ratio, præsentè Illma Cels. Ora aliisq; Nobilibus

Venda

Vende Anno 1618. votis comprobata eorum, qui zelo quodam spirituali inflammati, felicem propagandæ religionis progressum interitu Provincia & in primis hujus Civitatis metiri, & de reformandâ in unum & statui Ecclesiastico vicissim subjugandâ atq; appropriandâ Provinciâ desperare visi sunt, nisi prius ad Volmaria Vendæq; vastitatem ac desolationem Riga quoq; redacta fuerit: Quorum sententia alii immerito quodam erga nos concepto odio, licet plurimis in rebus ab iisdem dissentirent, hæc in parte ablandiri non dubitarunt. Cui rei etiam non parum fortasse adjumenti attulit hereditarium contra Illm Cels. Um & Domum Ipsius Ducalem odium, verbis factisq; expressum, quò via ad virtutem exserendam, & bene de Repub. merendum Illme Cels. De occluderentur, de nobis verò culta cum Illma Cels. Va & Ducali ejusdem prosapia mutuo amicitia (quæ unica invidia hujus ac malevolentia mater est) quasi vindicta sumeretur.

Ad assequendum autem hunc scopum, intenti in hanc occasionem hæere oculi eorum, qui eo potissimum tempore, quo plurimum se autoritate suâ efficere posse sperabant, Regem optimum in id induxerunt, ut de successu tractatum ex prescripto prioris formulæ instituendorum nullatenus dubitaret, aut denunciationem armorum nullius momenti esse crederet. Non carebat res periculo, quod hæc ratione commissa Illms Cms Va publica Comitiorum

antori-

autoritate defensionis preparatio usq; ad dubium eorundem tractatum eventum suspensa, expeditio bellica & militis collectio, clauso interea Mag. Duc. Lubvania exarrio, inhibita, imò copia jam conscripta variis illecebris ac artibus abalienata à Capitaneis & Equitum Prefectis fuerint, non sine insigni Illme Cms Va cujus militia nomina sua jam profesti erant, contumeliâ.

Perniciosa ista consilia quis exceperit exitus, etiamnum in propatulo est. Persuasioni enim Reg. Mti facta tractatum eventus minime respondit; siquidem dictus Dñs Generalis Exercituum Suecia Dux, non expectatâ nostrorum Commissariorum, qui in tantâ re plus nimio socordes fuerant, declaratione, per literas satis efficaces Borgis die 28. Martii ejusdem Anni 1621, editas nomine Sermi. Regis sui, indictis armis, inducias resignavit; & cum nihilominus ad tractandam sub conditionibus suprâ expressis pacem, si modo nostri simili mandato, sine quo inanes futura essent omnes istius Conventus actiones, instructi venirent, terminum iis primam diem Maii & locum inter Oberpahlum & Album-Lapidem prefixisset, ibi tum nostri adeo imparati ad rem accessere, ut arcitudinem istius termini, quem tamen ipsi metu impendentis periculi tempestive impetrare debebant, deprecari, dilationis veniam petere necessum habuerint.

Nos visis hisce literis advertimus statim, convenire hanc externam hostis actionem, cum omnibus iis, quæ de

E

ipsius

ipsius preparatione ac intentione nobis relata fuerant: Et ut hæc ipsa hinc inde allata ad nos nuncia, Et quid de iis nos sentiremus, Dñi Commissarii quoq; loco Et tempore designato congressi scirent, omnem operam dedimus, ab legato ad eundem locum publicis sumptibus, è civium numero, qui quæ ibi agerentur, studiosè attenderet, Et celeri viâ ad nos referret, Et imprimis capita Instructionis, de quibus nobis contra consuetudinem Regni Polonia quicquam scire hæctenus non licuit, quo ad formam Et materiam nobis transmittenda à Dñis Commissariis impetraret. Res autem ipsa ostendit, cum nostrorum Instructio Regiâ manu ac sigillo insignita non esset, repudiata pace, certò ad arma denuò rem venturam esse; neq; vanum fuisse timorem ac sollicitudinem Rigensium, quibus antea de bello vociferantibus, quasi vel pusillanimes essent, vel privatis rebus studerent, fides habita nunquam fuit.

Sed Et ab ipsâ denuntiatione belli fortè suffecisset adhuc tempus ad defensionem preparandam necessarium, nisi novum de repente enm; perniciosum quàm plurimè tam in aulâ Regiæ M^{ts}, quàm hic in viciniâ sparsissent errorem, quasi Svecica ista belli expeditio in rem Serenissimi Electoris Brandenburgici, promovendi tantùm feudi Prusici ergò suscepta quidem, sed nunc, re per DD. Commissarios feliciter transactâ, Et promissione pacis apud Serenissimum Regem Sveciæ impetranda, Regiæ M^{ts} Polonia inter reliquas conditiones ab Electore factâ, posita ac

sita ac sopita esset. Quæ jucunda quidem at falsa persuasio, mentes quàm plurimum hominû occupavit adeò, ut torpore quodam lento quasi fascinati debitam sollicitudinem defensionis ferè deponerent, non attendentes; in rebus tanto cum periculo conjunctis, indictis publicè Et notoriè preparatis armis, ex alienis causis Et longè petitis circumstantiis, timenda potiùs omnia, quàm incerta speranda esse. Contra quorum opiniones tam per literas quàm oretenus vehementer disputavimus atq; missis creberrimis ad Regiam M^{tem} ibidemq; in aulâ residentes DD. Senatores ac Officiales, nec non ad Mag. Duc. Lithvæ Exercitus Ducem Et Livonia Commissarium Generalem, tam ante quàm post ipsius in Podoliam abitum (ad quem Regia M^{ts} nos literis quibusdam suis remiserat) porro ad Ill^m Cels. Vm Sluckoviam usq; ad DD. Senatores Mag. Duc. Lithvania ad Conventum Et Tribunal Vilnense, tum quoq; ad 4. istos districtus, quibus tuendæ Livonia provincia demandata erat Upitensem, Wilkomiriensem, Rosseinensem Et Braclaviensem, simulq; ad Ducatum Curlandia, Nobilitatem Piltensem, Et ad paucos eos, qui adhuc in Livoniâ residebant arcium Capitanos, literis ac nunciis, quanta nobis instarent pericula, diligenter ob oculos iisdem posuimus, vires ac potentiam hostis terrâ mariq; instructissimi propediem adventuri, ejusq; in obsidenda hæc urbe decretum immutabile aperuimus; preces Et suspiria literis jungentes, ut aut Regiâ Induciarum asssecuratione huic malo obviam iretur, aut

praedia quaecumque, Germanorum Polonorum ve, peditum equitum ve (quod antea nunquam, dum melior nobis fortuna arrideret, admisimus, quin nostro potius stipendio milites octingentos, imò plures, qui ad numerum interdum millenarium accedebant, aluimus) & copia quoque subsidiariae necessitati nostra submitterentur, arces Dunamundensis, Kokenhausensis, Rigensis omni praesidio & annonâ destitutæ, maturè rebus ad obsidionem tolerandam necessariis instruerentur; præterea ut illam arcis Rigensis ruinosa ac inermis partem, quæ occupata maximum Civitati periculum minaretur, nobis destruere liceret; considerarent periculi magnitudinem, in quo si desereremur, fore prædiximus, ut vicina quoque Provincia exitii nostri damna participatura essent; Insuper per Secretarium nostrum in aulâ Regiâ agentem, summo quo potuit fieri studio Reverendum Dñm Archi-Episcopum ac Primate Regni, nec non DD. Consiliarios, Officiales, ac cubi- culi Regii Praefectos sollicitavimus (quod ipsum quoque Dñus Marefcalcus Terrestris Curlandiae Dionysius ab Oelsen, & à DD. Commissariis missus Internuncius Urangelius Equitum Praefectus fideliter gnæviterque præstiterunt) exorarent denique Regiam Altem, ut perpensa hæc extremâ, quâ undequaque Regnam cingeretur, necessitate, exempla aliorum Principum secuta, hæc vice inducias Regii tituli autoritate iniret atque confirmaret: sin minus, legitimam, ut dictum, defensionem præstaret. Sed illud ne profusis quidem lacrymis obtineri potuit; hoc verò Regia

Mis

Mis litera multiplices & responsa per Dñm Archi-Episcopum reddita sanctè nobis promiserunt, non desertum nos, sed debite defensum iri.

Postea cum jam in discrimen res deducta esset, praesidiariam 500. peditum manum Gedano expectare jussi sumus; ac tum demum Ill^{me} Cui De Universales litera expeditoria tradita, atque ararium Lithvæ reclusum est, cum jam robur ac flos militiae Lithvaniâ, Livoniâ, Curlandiâ & ex hac ipsâ Civitate conquistus contra Turcam in Podoliam abductus, collecti quoque contributionum in Comitibus decretarum redditus Provinciales jam hinc aucti essent. Atque eodem demum tempore è Thesaurò Lithvaniae Revisor quidam cum aliquâ pecunia summula ad nos venit, qui arces Dunamundensem, Kokenhausensem, Rigensem, implorato nostro in ministrandis materiis operariisque auxilio, muniret.

Ingruentem verò hostilem impressionem ac obsidionem etiam tum pro fabulâ ac ludibrio nihilominus habitam esse vel inde patet, quod nostro in aulâ agenti Secretario objecta contra Jesuitas Actores amicos nostros multis rerum argumentis comprobatos. Exceptio armorum amputata sit, quasi ea, uti Jesuita asserabant, ad eludendum tantum Judicium prætenderetur; Citationes quoque criminales ratione cuse hæctenus à nobis moneta, vigore Privilegii & continui usus, quæ sanè tam in pondere quam valore monetam Regni & Magni

E 3

Duca

Ducatus Luthvania superabat, ad instantiam Instigatoris (unde tantisper, donec auxilia Reipub. subvenirent, solatium caperemus) per eundem Revisorem Thesauri Luthvanici nobis insinuata sint: egregium verò tormentorum numerum, sub sufficienti nostrâ cautione Dunamundâ abducendi, ac lapidum quendam aceruum de summitate arcis Rigensis dejiciendi potestas nobis denegata sit, satiusq; ductum, tam nos, quàm Dunamundenses machinas hostis direptioni objicere.

Parem quoq; fidem ac animorum propensionem apud Tribunal Vilnense ac Conventus prefatorum quatuor districtuum atq; viciniam omnem reperimus; nimirum, non esse credenda quæ Rigenses de bello spargerent, Panico terrore eos perculsos esse, carere animis; Proinde neq; veriti sunt nimiam nostram credulitatem, quæ copias subsidiarias Reipub. in Provinciam attraheret (siquidem Mars ipse nondum oculis cernitur) publice accusare atq; flagitare à nobis, ut eadem literis nostris repudiata gradum sistere juberentur; nî fieret, contra nos protestari, quinimò eò temeritatis devenire, ut irrupturi etiam hostis potentiam ac obsidionem vel totum nos annum tolerare posse ineptè statuerent, publicèq; profiterentur.

Ex hâc hominum incredulitate majus ad curam & sollicitudinem Illm^e Cels. V^e augmentum accessit, quippe quæ paci non confisa unâ nobiscum de bello ingructis vociferari non desistit, ad auxilium nobis maturè ferendum, campum-

campumq; occupandum promptissima, si quæ ad bellum gerendum necessaria erant ad manus habuisset, aut eâ quâ decebat celeritate comparare potuisset. Non prætermisimus variis literis nostris compellere Illm^e Cels. Vm, cum videremus militem tumultuarium, qui justum exercitum conficeret, tempestivè satis conscribi, nobisq; suppetias venire non posse, dignaretur quantorûs milite atq; apparatu bellico arces prefatas munire, atq; imprimis in nostram Civitatem præsidia mittere, de quibus quidem, ut in bello fieri solet, nunquam non spes nobis ab Ill^a Cne Va facta, sed tamen ne unicus miles submissus in Civitatem fuit: præterquam quod Schwartzhoffium Equitum Præfectum Illm^a Cdo Va turmâ suâ Dunamundam nudam ac inermem occupare, nos verò commune periculum eidem frumentum, sal, polentam, aliâq; necessaria suppetare jussit. Nec minorem nobis difficultatem peperere bini illi Equitum Præfecti Wilhelmus de La-Barre & Gabriel Ceridon, qui licet vigore literarum Universalium nomine Illm^e Cnis V^e per nos ipsi exhibitarum cum cohortibus suis defensionem arcis Rigensis suscipere tenerentur, ab initio tamen propter nuditatem arcis ac defectum omnium rerum hanc provinciam, & quidem non immerito, detrectârunt.

Ex his & aliis rerum testimoniis, quis non videt in diem vixisse omnes, nec fuisse præter Illm^e Cels. Vm & nos quemquam, qui periculum ullum belli metueret? In tanta verò

tâ verò rerum perturbatione animis tamen fracti non sumus, quin majori alacritate & industriâ, pro modulo virium nostrarum, nihil intentatum reliquimus, quod ad propulsandos hostiles impetus conservandamq; Civitatem pertinere videretur. In specie præter eos, qui jam Civitati merebant, Capitaneos, Officiales ac milites, alium insuper rei militaris peritiâ insignem Capitaneum Wilhelmum Schoutten, efflagitatu nostro Lubeca exantoratum, nostro stipendio conducimus, datâ tûm simul ipsi & deinde per literas potestate, quantumcunq; militum numerum secum ad nos traducendi. Similiter & Capitaneum Joannem Hillen aliosq; quamplurimos Officiales, tormentorum magistros, & quicquid militis tumultuarii conquiri potuit, autoravimus: Adhæc machinas nostras bellicas & armamentaria, quantum per temporis brevitatem licuit adornari, triremes ac munitiones ad fluvium Dunam reparari, valla moeniaq; pristina firmitati restitui, novum illud propugnaculum angulare ad D. Jacobi portam ingenti labore ac sumtu consummari, fossas expurgari, loricas cespiticias ad basin vallorum erigi, loca quæ non satis tuta viderentur ac hosti pervia muniri, juventutem armis exerceri, omniaq; ad debitam defensionem necessaria, quam potuit fieri solertissimè, ordinari ac disponi curavimus. Quibus in rebus omnibus tantam alacritatem nostrorum videre fuit, ut pro se quisque unâ cum suis domesticis, ad instar operariorum in fossis val-

sis vallisq; molestissimos quosq; labores subire non detrectaverint, adeoq; hemicyclos Semilunia, loricas vallorum, aliaq; similia opera in locis hostili machinationi perviis ac nudis, summâ celeritate ante adventum hostis perfecerint, meriti applausum admirationem ac laudem peregrinorum in Urbem adventantium. Neq; verò etiam Arcis Rigensi ac Dunamundensi idoneis opificibus, operariis, tormentorum Magistris & materiis, aliisq; rebus necessariis, nec non annonâ, instrumentis bellicis ad fidem publicam iisdem ministratis, ope atq; auxilio nostro, domestica opera quodammodo postponentes, desuimus.

Insuper cum Dñus Nicolaus Okun Vice-Capitaneus Arcis Rigensis, nobilis miles, ejusdem, licet 25. tantû præsidariis Lithvanicis vulgò Wybrance dictis custodiretur, strenuum se defensorem professus, ad quoscunq; fortuna ictus fortiter sustinendos unâ nobiscum paratus esset, perpesso summo, quod eadem arx vicina ruinosa nobis minaretur periculo, cum præfatis equitum Præfectis de La-Barre & Ceridone, defectum peditatus equitatus non tam in usum urbis nostræ quàm in terrorem hostis supplere volentes, 8. Augusti convenimus, ut se in arcem cum equitatu suo transferrent: & promissum quidem ipsis in capita & septimanas trium talerorum unâ cum pabulo in equos, ultra quod à Rege merebantur, quandiu nobis adfuere, integrû, juxta quietationes nobis redditas, stipendium exsoluimus, sed exiguum sanè vicissim emolumentû exinde per-

dè percepimus. Ac quoniam equitum Praefectus de La-Barre non Ille Cui Ve sed Dño Palatino Podolia Zamoyscio militia sacramento obstrictus erat, cautionem à nobis extorsit, si hac conventio fortè sibi fraudis foret, aut rejecto per Illm Cui Vm calculo ipsius damnum aliquod ac deminutionem in stipendio regio sentire cogeretur, illud nos resarcire, atq; in omnibus ipsum commilitonesq; ejus indemnes prestare cogeremur. Quae conditio tantam in hoc negotio difficultatem peperit, ut duodecimam demum Augusti summam ita necessitate jubente ad finem sit deductum, prout ad Regiam Mten & Illm Cels. Vm perscripsimus. Sanè nos tanto sumtuum dispendio superessere potuissemus, si necessitati Arcis istius tempestive Respub. succursum ivisset.

Silentio hic praterimus sumtus ingentes, quos durante obsidione in opifices ac operarios, quorum operis agrè ipsi carere potuimus, ad reparanda valla ac propugnacula arcis ruinosa & inermis contra hostiles impetus construenda, non pari quidem semper numero sed propè centenarium aequante, conductos erogavimus: Tum quoq; quod ex conventionem cum praefatis Equitum Praefectis inita, nostram manum, quae ad minimum 60. ad centum usq; praeter equitatum, constabat viris, cum praesidio arcis conjungere & tam in usum Arcis quam Urbis aggerum fossores ingenti sumtu, Belgarum more, durante obsidione alere coacti sumus.

Pra-

Praterèa cum jam hostis cum sua classe 160. navibus constante, 7ma Augusti ad ostium Duna appulisset, et quartam ejusdem ipsum flumen intrasset, castraq; metari ad Muhlgrabium cepisset, quippe potentior, quam cui copia nostra navales exiguae resisterent (quae tamen ipsa pro mediocritate virium suarum naviculas binas interceptas in praedam duxere) nos imbecillitatem nostram & absentiam exercitus campestris, in quo unice salus suburbiorum nostrorum sita erat, considerantes, non habitam rationem ullam adificiorum nostrorum magno precio secundam tertiamq; vice aedificiorum, molendinorum, hortorumq; excultissimorum nec non calamitatis & miseriae inquilinorum, concordiam omnium Ordinum suffragio decrevimus, incendio consumenda, inq; cinerem redigenda suburbana omnia. Nec mora; jacturam hanc animose asperrati, in sua quisq; aedificia & hortos servare, certatim ignem ferrumq; immutare, arbores luxuriantes & fructiferas unam cum sepimentis hortorum excidere, in medio igni fumoq; quaecunq; in circulo suburbano extabant, magno labore nec sine periculo solo aquare.

Quid ultra? Cum neq; Lubeca neq; Borussia, multiplices ac numerosas militum collectiones, ob quam crescere indies ac augeri in immensum stipendium necesse erat, evacuatae, copias ullas nobis reliquas fecissent; In hac vero Urbe totaq; Livonia ac Curlandia, viris in Podoliam abductis, exhaustam non posset conquiri major militum numerus, quam qui (exceptis tormentorum Magistris) ad

F 2

treccen-

trecentos assurgeret; neq; subvenirent Gedano à Regiâ
Mte atq; ex Luthvaniâ ab Illmâ Cne Vâ flagitata ac pro-
missa sapius præsidia, Nobiles Livonos quocunq; vellet,
quorum aliqui operam suam nobis offerebant ipsi, ad id in-
ducendos, eosq; tanquam viros strenuos ac militares me-
diocri stipendio menstruo apud nos in communis hoc peri-
culo atendos censuimus, ut hæc ratione copia nostra con-
tra hostem auctiores redderentur: Verùm illi majus
quàm par erat & fortuna nostra paterentur, & quidem in
equites nulli nobis aut sanè parvo usui futuros, stipendium
nec non alias immunitates ac libertates nos postulare sa-
tagebant; ac procùl à fove & fulmine nos solos furori sa-
vientis Martis propinare, nostri infortunii spectatores
agere, ac post nostrum naufragium, quocunq; fortuna in-
clinaret, cursum suum dirigere se potiùs velle visi sunt,
quàm nostra & communis miseria partem aliquam ca-
pere.

Cujus farina plures quoq; inventi sunt, qui procaci-
tati lingua plus nimio indulgentes Civitati insultare, ser-
mones de bello spernere; postea verò ingravescenti in-
dies discrimini unâ cum uxoribus ac liberis sese subda-
cere, ac Arcium custodiam vix uni aut alteri rustico-
rum vel muliercularum committere non dubitarunt, ni-
mirum hi ipsi, qui linguâ potiùs quàm animo fortes in
libero campo Rigenses sub sui iudicii censuram etiam-
nùm vocant, nec vident mantica quod in tergo est: pau-
cos No-

cos Nobilium excipimus, qui in urbem hanc commigran-
tes ad subeundam nobiscum utriusq; fortune aleam sese
vigore certa cujusdam conventionis obstrictos esse vo-
luerunt.

In tanto rerum defectu, cùm nihilominus urbs no-
stra pro virili defendenda esset, nolimus deesse officio
nostro, aut animos despondentes hostis actiones ociosis
oculis intueri: Quin potiùs fideles Cives nostros eorum-
que hospites, peregrinos, servitores, nec non operarios
armis accinximus, lati que disciplina militaris legibus,
ductorum ac Officialium imperio parere iussimus, quem-
cunq; tandem successum divinum numen largiturum
esset.

Cum verò jam ordines virique armorum capaces in
quadrifariam urbis regiones, arcem, aliaque propugna-
cula ac munitiones tam superiores quàm inferiores distri-
buerentur, ex distractione virium nostrarum in varia
loca infirmitudinem ac paucitatem præsidiorum oriri
necessum fuit. Trecenti enim illi stipendiarii in treve-
mibus ac munitionibus ad flumen, in Arce, in huius illis
Semilunus ad pomerium porta stabularia, & ad pro-
pugnaculum arenarium dispositi, continuis vigiliis ac
molestis mancipati sunt. Nec melior cives nostros
ac incolas fortuna mansit, qui in amplis illis ac vastis
quadrigenis urbis partibus contra hostem terrâ mariq;
nocte dieque nobis insidias struentem in præsidis alternis

per vices locorum disordinati, toto obsidionis tempore
vix arma, nedum vestes deponere, aut quietem ullam ca-
pere potuerunt. Et quamvis ab Illma Cne V^a tam su-
bito hoc praesertim perturbatissimo Resp. statu, justum ex-
ercitum, qui nostra defensionis sufficeret conquisitum iri
valde dubitarem, ac recordatio eorum, qua antea Pro-
vinciales in simili casu facere consueverunt, in varias ac
ancipites cogitandi curas animos nostros distraberet, non
potuimus tamen nobis non polliceri certo de Illma Cne
V^a, eandem, sicubi ad decernendum acie cum hoste sese
non satis instructam sentiret, cum iis ipsis, quas haberet co-
piis acceleraturam, & ad continuas preces nostras justum
exercitum praesidiarium in urbem introducturam fuisse.
Quod sane viis ad nos aditibusq; nondum interclusis factu
oportuit. Hostis quidem posteaquam eductas ex navibus co-
pias, simulq; eas, qua terrestri itinere ad venerat, lustrasset,
ac fortissimis castris ad Muhlgrabium se munisset, contem-
platus opportunitates locorum propius Urbem, in velita-
ri pugna cum nostratibus penes palastram jaculatoriam
quam perticam a viariam vocant inuadit, de propugnaculis
& turri arenaria strenue, exceptus est. Sed postea 12. Au-
gusti literis nos monere cepit, ut nimirum Internuncios
nostros in castra ad Muhlgrabium mitteremus, qui cer-
tis conditionibus secum ibidem paciscerentur, acceptoq;
a nobis debito responso; (non esse videlicet muneris nostri
tractare cum hoste, a Regia M^{te} Polonia in Comitibus eo

ipso

ipso mense celebratis vel subsidia idonea vel composicio-
nis media, qua ne tum quidem impossibilia visa sunt, ad
affectationem nostram procul dubio decretum iri) non
moratus diutius, a mane statim diei sequentis, nempe (13.
Augusti) triremibus ac navigiis quibusdam, qua septem
vehebant vexilla peditum, Duna flumen aduersum a-
scendit, ac sine mora in Insula minori e regione arcis pro-
pinqua sita, ageres struere; eodemq; statim die ingenti
conatu & impetu ab hac urbis parte castra metari inci-
pit. Esi autem virtuti nostratum in frangendis hosti-
libus hisce impressionibus terra mariq; factis, prima facie
ab blandiri fortuna visa est, beneq; sese dederunt initia,
dum signis illis septem militum pedem referre coactis, in-
signes bina triemes globis transverberata penè aquis
mergerentur, quarum tamen altera machinis quibusdam
bellicis & commeatu onusta, in pradam ducta, altera in
aquis igni consumta est; navis quoq; Iovis nomine insi-
gnita vix evaderet, & militum non pauci interirent: de
turri similiter, cui ab arenam nomen est, aliisq; propugna-
culis ab hac parte certatim emissa globorum fulmina per
medios viros ipsiusq; Regis tentoria ruentia, magno nu-
mero obvias cohortes ferirent, proximos quoq; Regi ac
Principi viros sternerent: Attamen quod in bellis solenne
esse solet, non eodem die fortuna lata permanfit loco, sed
mutavit vices: Siquidem hostis iacturam suorum horren-
dis tormentorum ictibus cadentium susq; deq; ferens, ea

ipsa

ipsa nocte à ripâ Dunæ fluminis ad Hintzii prædium usq̃,
atq̃ inde per montes arenosos usq̃ ad Müblgrabium lon-
ginquos aggerum tractus fossasq̃ profundas perfici, pro-
pugnacula itidem ligno terrâq̃ firmata (14. Augusti) in
prædiis Hintzii & Rigemanni contra Illm Cels. Um erigi
curavit, & circa vesperam è longinquo in Turrim, pro-
pugnaculum angulare & Semilunium, quibus arena
nomen indidit, displodendi tormenta initium fecit. Tum
quoq̃ penes D. Georgii Nosocomium (die 15. Augusti)
validam munitiorem exstruxit; quam quidem primo di-
luculo diei insequentis bini Regii equitum Præfecti no-
stris militibus stipati adoriri atq̃ destruere conati sunt,
forti sanè impetu, sed parum felici successu, licet de vallis
quoq̃ & propugnaculis nostris conatus ille strenuè juva-
retur; mox (eodem) penes prædium Wutianum muni-
mentum tormentarium vulgò Battoriam dictum, fun-
davit, atq̃ ex eo globos 25. pondo in turrim nostram are-
nariam, de qua pridie ingentia hosti damna illata erant
atq̃ nunc vices strenuè reddebantur, ejaculatus est: Po-
stero die, qui erat decimus septimus Augusti, missis sine in-
termissione in urbem globis, Prætorium, templa, adesq̃
quamplurimas ruinis deformavit, atq̃ novum in super
munitionis opus in horto Dñi Proconsulis Rami fieri fe-
cit. Simili ratione intra paucos hosce dies ultra Dunam
penes turrim, validum propugnaculum deproperavit, ex
eoq̃ & aliis vicinis castellis in portas nostras, inq̃ ipsam
urbem

urbem indefinenter fulminavit, ac nominatim tremes
nostras adeò quassavit, ut ex alterâ majore tantum non
submersâ tormenta noctu versatili tympano extrahi vix
potuerint, reliqua in influente paludem concameratam in-
tra urbis pomeria subducta atq̃ occultata fuerint; imò ut
ne equos quidem suos equitum Præfecti in arce tanto jaculo-
rum discrimini obnoxia, sed in urbe potius alendos existi-
marent, ipsi verò excubias ibidem alternatim agerent.

Aperire quidem dignata erat Illma Cdo Ua nobis (15.
Augusti) per Guilhelmum Barberium Gallum, suum de
turbandis per impetum Kazakorum Lysowscianorum
ab hac parte hostis machinationibus, & de suâ impressio-
ne ab illâ parte in hostem faciendâ, consilium; ad quod per-
ficiendum nostras quoq̃ vires cum Illmâ Cane Ua con-
jungere, triribus ac navigiis nostris eidem adesse, tormenta
pulverem, globos, palas, aliâq̃ instrumenta bellica com-
municare jubebamur: Verùm cum jam hostis à discessu
Barberii, loci, quem ipse aliq̃ paulò antè iustraverant,
opportunitatem occupasset, aggeribusq̃ eundem firmasset,
facile videre fuit, nullam superfore rationem consilii
istius in effectum deducendi. Unde non vana animos
nostros subiit sollicitudo, nî subito Illma Cdo Ura nobis suc-
cursum veniret, omnes viarum aditus adeò oclusum
iri, ut impossibile deinceps futurum sit Illmæ Cni Ue mul-
tis millibus ad nos auxilio suo sublevandos percurrere:
quod ipsum exitus postea comprobavit. Quare expedi-
tis hinc

tis hinc (18. Augusti) per medios hostes & circumstantia pericula Nobili Friderico Biring & Willico nostro Henrico Wessel Illm Cels. Dam, praterquam quod jam antea à Barberio ac variis nunciis nec non ex literis nostris statum nostrum didicisset, denuò de ingravescenti indies obsidione nostrâ informandam, ejusdemq; opem ac auxilium, antequam ab hoste arctius constringeremur, impetrandum duximus.

Interea temporis hostis minimè ociatus est: Etenim versus portam arenariam nocturno tempore fossas triplicatas & sinusas, usq; ad molam aquariam, atq; inde ulterius per hortum Michaelis Brauweri Pharmacopola usq; ad stratam lapidibus plateam ante D. Jacobi portam, prope ipsas urbis fossas, ac simul eadem operâ ex jisdem fossis suis in distinctis locis, prout quisq; commodus ipsi visus est, mirabili celeritate, munitiones (quas Battorias vocant) tam veras quam fallaces seu imaginarias duci erigiq; curavit. Ex quibus (die 20. Augusti) angulare propugnaculum Jacobaeum, & imprimis laterales nostras munitiones continuis validisq; tormentorum ictibus non incassum verberavit. Sed de nostris quoq; propugnaculis hosti satis iracundè responsum fuit: Unde & Chiliarche seu Tribuni Sittonis munimentum unâ cum machinis ibidem positis disturbatum est.

Posteris diebus fortalitium siue castellum in insulâ Ebbianâ, ex quo nostratum non pauci, homines, equi, qui a
quam

quam è Dunâ haustum ita verant, petiti sunt, & alia bina castella siue munimenta ad intercludendum planè per aquas transitû, alterum in insulâ Dn. Proconsulis Joannis Friderici, alterum è regione in Jesuitarum nimirum insulâ Düwelsholm dictâ, erecta sunt: qua nos summis viribus, de vallis, aggeribus Dunæ, triremibus ac navigiis nostris fulminando, impedire, sed frustra conati sumus; in quâ tamen pugna utrinq; non pauci prater vulneratos mortem oppetere.

Die 23. Augusti ex omnibus simul munimentis suis hostis terna propugnacula nostra angularia & turrim arenariam vehementi & continuâ globorum 25. & 50 libras pendentium explosione quassa vit, adeo, ut contignatio turris superior decideret, dictaq; propugnacula non leviter concuterentur; lorica quoq; licet 20. amplius pedes Geometricos lata essent, pertinaci globorû vi perterebrata, securitatè excubantibus prestare vix possent. Equidem globi majores mille amplius hæc die (quam vis non minore ferè numerum alii dies sibi vendicent) in urbem immissi sunt, à quibus templa, turres ac ædificia nostra sedè deformata fuerunt. Quare considerantes periculi indies crescentis magnitudinem, eodem die iteratò piscatores eos, qui ultra fanum D. Barbara, decimo ab hinc milliari, apud Illmam Cels. Um in castris aliquantò diutius detenti, tandem sine responso literario per tot viarum discrimina
1. Septemb. reversi erant, sub conticinium noctis hinc Cym-
22. Augusti

bâ quâdam summo cum vita discrimine ad Illm Cdm Um expedi vimus, ab eâdemq, ut succenturiatam tandem nobis opem ferret, instantissimè rogavimus, præsertim cum ad varias literas Et tabellarios nostros nihilâum hucusq, nobis responsum esset.

Hostis verò de die in diem nostras munitiones quassare non desit; unde magna turris arenaria portio (24. Augusti) deturbata, ac turris Curia sapius trajecta est. Et noctu quidem etiam navigiis in Semilunium seu Semicirculum pomerii stabularii Et aggeres Duna tentata est impressio, sed hostis inde suo imò Et nostro detrimento viruliter repulsus abiit. A molâ deinceps arenariâ, (25. Augusti) fossa ad ipsam usq, Civitatis fossam producta, Et bina munimenta extracta sunt, alterum in superficie domus cerdonis non procul à pomerio porte arenaria, alterum ad portam D. Jacobi penes hortum Happachii; simulq, mortaria ignivoma in iisdem posita ac plantata, latera quoq, propugnaculorum Civitatis totum diem valdè conquassata, insigniterq, corrupta sunt.

Neq, verò etiam nostra filverunt propugnacula, de quibus missa tormentorum tonitrua sævisimè in hostes grassata sunt, ac obvia quaq, nunc crates vimineas, nunc tormenta, tormentorumq, Magistros, nunc Officialium magnam partem rapuere, præter eos, qui de grege militum cecidere, uti à transfugis postridie nobis relatum est. Nec mirum quod Et hinc Et illic continuâ Et perpetuâ illâ jaculatione tormenta nonnulla disrupta sint.

Hâc

Hâc nocte hostis denuò latus urbis quod Duna alluit navigis adoriri conatus, sed retrocedere coactus est. Durante verò totam noctem mutuò jaculantium certamine, dum streperent creperentq, utring, bomba, ecce pescatores illi summo in periculo versati redeunt, Et literas responsorias Illme Cnis Ue die ^{2. Septemb.} _{23. Augusti} in castris anonymis exaratas, interjecta hæctenus mora indices nobis exhibent. Quibus perlectis, quod nonnihil temporis quidem collectioni majoris exercitus, qui erecto ultra Dunam propugnaculo perumpendo sufficeret, datum esse; nunc verò Illm Cels. Um copiis auctiorem tandem rectâ ad nos tendere, atq, ad expediendam salutem Civitatis etiam cum capitis sui periculo, brevi se hosti ac Civitati conspiciendam præbere velle, significarent, idq, ipsum etiam nobis Dni Benedicti à Wahlen equitum Præfecti scheda solati plena confirmaret, ingenti lætitiâ tota nobiscum Civitas perfusa est, præsertim cum nocte dieq, insequenti globis utring, inter se certantibus, classicum in urbe caneretur, Et concursus undequaq, fieret.

Sed non solidum nimis hoc gaudium fuit. Hostis enim eâdem vehementiâ (27. Et 28. Augusti) propugnaculis Civitatis tam angularibus quàm lateralibus extreme conquassatis in Semilunium arenarium sævire perrexit, plurimosq, nostratum è medio sustulit, candentesq, globos jacere in urbem cepit. Insuper omnes viarum exi-

G 3

tus Et

tus & diverticula, quæ solus Dunæ fluvius reliquæ ad-
huc fecerat, munimentis ac navigiis hinc inde dissipatis
arctissimè clausit, adeo ut ne sagacissimis quidè tabellariis
nostris, licèt eadem quæ antea astutiâ transitum sepius
molientibus tranare liceret. Sanè tantus furor hostis
atq; indefessum in oppugnandâ urbe nostrâ studium fuit,
ut una hora 90. & 100. amplius globos 25. 50. etiam 64.
pondo in nostra propugnacula explosos numerârit, à quo-
rum reparatione, quæ magno labore, sumtu ac periculo
constabat, nulla nox immunis mansit. Hæc quoq; die
porta arenosa exterior, atq; interioris fastigia convulsa
raebant: conatusq; est hostis (29. Augusti) nocte clandesti-
nâ virgultis fossam Civitatis sub Semilunio arenario ad-
implere, sed cum plurimi hinc inde caderent cessare ab ope-
re incepto coactus est. Quid multis? persere quidem
non pauci militares ac strenui viri, qui eorum ducere
contra nos & viros præ cæteris se ostendere voluerunt,
machinis ancis ac sclopetis longioribus nostratium icti;
ac tùm quoq; cùm terrestri & aquatico apparatu in Se-
milunium propugnaculi, quod ad portam stabuli est, no-
ctè quæ diem 35. Augusti antecedebat, tentaretur irruptio,
plurimi, fugatis cæteris, mortem aut vulnera in prædam
reportârunt: Sed tamen nostrates quoq; eadem fortuna
belli excepti; nunc hinc nunc ibi cecidit alius, aut saucius
ingemuit, siue civis ipse, siue in civium numero milita-
ret; nunc optimus quisq; ex iis, qui machinis bellicis præ-
sunt,

sunt, disceptus, nunc stipendiariorum pars magna jactis in
Semilunium pyrobolis (quos Granadas vocant) vulnera-
ta, ambusta, miserèq; perempta jacuit. Cum itaq; robur
militare tali indies ratione decrederet, atq; infirmitudi-
ne non minùs ex continuis vigiliis, molestiis, ac labori-
bus contractâ, eorum qui arma capefferent contra ho-
stem numerus minueretur, convocari in domum colle-
giatam mercatorum cives ac quicumq; atate militari
essent, jussimus, eosq; ut in eodem virtutis ac fortitudi-
nis cursu perdurarent, admonitos, Illuc Cnis De adventu
& spe propediem adventuri auxilii solati sumus, pro-
positis honoris ac utilitatis præmiis iis, quicumq; in primâ
statione contra hostem pugnaturi ac caput periculis obje-
cturi essent.

Hæc cum auribus animisq; accepissent, & ad arma
bilari vultu plenisq; spei animis vix digressi essent, ecce
repentinus totam urbem pervasit rumor, adesse quasi
Deum ex machinâ Illm Cm Um & se cum vexillis suis
ultra Dunam conspiciendam præbere. Tùm verò super-
fundenti sese læticia vix temperatum est, certamen in
gaudio fuit; juvenes, pueri, senes, fœmina, mares, vo-
ce manibusq; significare publicam lætitiâ; non audire
eos, qui volitantia signa videre; multum sibi deesse ad
gaudii summam rati, nisi etiam oculos quisq; suos lachry-
mis, quas perpetuus angor pueris fœminisq; expresserat,
madentes, bilari hoc spectaculo postum refectumq; irent;
Ivère

Ivère omnes, quicumq; ire vel reptare poterant, alii ad Dunam aggeres se proripere, nil veriti glandes hominum equorumq; voraces; alii in valla globis undequaq; volantibus obvia; alii turrium cacumina antebac nunquam à se trita, aut nunquam terenda forte deinceps, spectatum jucundum pugna praludium scandere, nec machinas in se directas timere. Irremibus confestim è concamerato supra influentem pomærio, ubi in hunc casum parata servabantur, in altum eductis, Christophorus Bürcken de Boitzenburg Capitaneus noster, per medios hostes adripam, quâ Illma Cdo Va perruptura credebatur, viam sibi quarere conatus est; reliqua navigia ac cymba, quid ultrâ mandaretur, & quonam sequi deberent, expectare jussa. Sed civis nostri nondum perceptâ Illma Cnis Va intentione & consilio, cæco quasi impetu ducti; Ad quid, inquiunt, moras inanes nectimus? quin conjecti in cymbas munimenta (erant illa in insulâ Ebbenii, Saggeri, & in pradio Rigemanniana contra vim munitissima) adorti, viam Illma Cni Sua certò ad nos perruptura sternimus? Et, ingredièrè naves, trajice Dunam, frustra prohibente Senatu, inter se quoq; gratificantes Illma Cni Va clamare, laudare signa, laudare equites hastatos, diem ipsum laudibus ferre, quò Ill^m Cels. Vm Liberatorem suum adesse cernerent, miseria sua & tam arcta obsidioni finem facturum, dignum cui vitam fortunâq; suas unice acceptas ferrent.

Erant

Erant tamen qui rem aliùs perpendentes modum lætitiæ suæ imperabant, solliciti, ultrâ quid futurum esset; inprimis cum nondum collatis cum Illma Cels. Va sententiis res cœpta esset, & à celeritate, in quâ maxime negotii feliciter expediendi cardo versabatur, fortuna non staret. Etenim licet Ill^m Cels. Vm cum copiis suis ad montem usq; explicato ordine progressam, in ipsum deinde propugnaculum globis de monte jactis pulsatum imperterrito animo per media discrimina impetum facere, cum hostibus extrâ se proripientibus pugnam velitarè variâ victoriâ & ancipiti Marte inire, castra quoq; (quanquam in loco non satis tuto) totâ nocte posita videremus; at tamen cum subito hostiles undiquè copiae equestres, pedestres, ad propugnaculum confluerent, facile ex ipsius loci situ coniecimus, diu Ill^m Cels. Vm, nî claudi a veret, ibidem morari non posse, atq; subito in ventos abiturum gaudium tam subito exortum. Nihilominus gratulabundi de felici adventu Illma Cnis Va nunciam nostram cum literis, nocte silenti, quid animi Illma Cdo Va haberet, quidq; à nobis fieri vellet, exploratum misimus. Sed spe desiderati responsi frustrati sumus. Etenim Illma Cdo Va comperta, majorem esse hostis in munitissimo illo loco potentiam, quàm quæ viribus Illma Cnis Va frangi aut superari posset; castris se tenere, non satis securum videri; nec viam esse, quâ annona subveheretur clausis; aut, imminurâ hostium manu, mutua auxilia ac copia utriusq; nostrum

H

conjun-

conjungerentur; (quamvis praefatus Capitaneus nolter postero etiam die fortiter triremibus in hostem irruere, ripam, qua ab illa parte Duna est, aucupari, atque viam Ill^{mae} Cni V^{ae}, non sine caede ac sanguine nostratium, ad nos perumpendi aperire summo studio anniteretur) capto in arenam consilio, altera statim ab adventu suo die (nempe 31. Augusti) media, castra sua in quibus Ill^{mae} Cni V^{ae} discumbenti globi tormentarii non leve crederunt periculum, incensa a se deserenda censuit, eoque ipso nos inter spem et metum anxios magis reliquit, qui id in votis unice habuimus, ut vel per hunc ipsum nuncium ratio consilii istius et causa duntaxat abitus nobis aperta fuisset; is vero Skaddiam usque 3¹. miliaria Ill^m Cdm Vm sequi coactus, inde demum cum dubio responso ad nos remissus est.

Super repentinam hanc rerum vicissitudine leta totius Civitatis facies mutata, vultus hilarabundi tantum non in lachrymas versi, ac tristi silentio defixi plurimum animi, hoste imprimis clamore ac fragore bombardarum triumphos super abitu Ill^{mae} Cnis V^{ae} ac juba passim sonante, ac Theonimo morsu ex aggeribus suis ac fossis prope urbem sitis, fugam (ita discessum Ill^{mae} Cnis V^{ae} nominabat) nostratibus excubias agentibus exprobrante, atque eo ipso indubitam sibi jam animosiori spem potiunda urbis factam gloriantem; nostratibus vero sub tantam gravissimam obsidionis mole tandem se succubituros subverentibus. Quanquam nos rationes, quibus mota Ill^{mae} Cdo Vra abiit, aliis perpendentes,

pendentes, in communi hac tristitia dolori nostro modum statuimus; quod, cum e speculis turribusque nostris hostiles copias pedestres ac equestres sursum deorsumque Dunam immenso agmine conglomeratione prospiceremus, qua facili negotio Ill^{mae} Cni V^{ae} obsessis undique viis cincta, necessitatem pugnandi in loco importuno impositura essent, Ill^{mae} Cdo V^{ae} opportuno tempore abitum molita, se suosque servavit; spe freti non dubia, Ill^m Cels. Vm brevi majori cum fructu auctis viribus ad officium rediturae. Hae dum fiunt, hostis obsidioni majori virium conatu incumbendum sibi ratus (1. Septemb.) vigilantiam nostratium et alacritatem ab omni parte tantoperè exercuit, ut armis perpetuo accinctis nulla quiete ac securitate penè perfrui liceret. Jamque promotis noctu propius Semilunium, quod propugnaculo arenario adheret, et ad ipsos semilunii pedes vineis ac gerris suis, nova caede nostratium, qui conatus huic obstiterant, causam dedit: eademque opera, munimento quodam prope cataractas pomerii exterioris adstructo, ad cuniculos nostros in fraudem suam paratos penetrare conatus est; cui cum nostrates cataphractariis lanceatis stipati strenue obviam irent, catapultis igni vomis (quas Granadas vocant) in Semilunium projectis magnam stragem edidit: Similiter cum machinis majoribus utrinque hisce binis diebus valide certaretur, et hic et illic magna caedes edita est; hostium vero etiam quam plurimi bombardis ac sclopetis nostratium sigillatim percussi nullam non die ceciderunt.

Continuis hisce fulminationibus diei addita nox, noctiq; dies altera, quã templa turreſq; quaterna templorum ac Prætorii quoq; insigniter lancinata, ac in æde D. Joannis à lychnucho pensili deturbato plurimi terrore plagisq; perculsi sunt; ab ignitis globis ferreis fornices D. Petri, adiuſq; tecta paſſim incendium hauſere, quod tamen operã ac industriã eorum, quibus reſtinguendi ignis provincia in quaternis urbis partibus demandata erat, per Dei gratiam mox reſtinctum eſt; glandes verò plumbeæ ſclopætorum, quemadmodum durante obſidione, ita nunc imprimis denſiſſimè, in arcibus domuum, in templis, inter ſuggeſta ac populum, dum ſacra fierent, volare ac decidere viſa ſunt, quibus tecta adiuſ ac templorum valde ſunt conquaffata.

Atq; his ita peractis, denuò per tubicinem hæc ipſã 2. Septemb. die cum literis ad nos miſſum, hoſtis dedi ſibi urbem, poſteaquam ſubſidiaria Polonorum manus jam fugiſſet, poſtulavit. Deductus ille eſt, re cum Dño Caſtellano Gotthardo Joanne à Tiſenſauſen aliſq; Nobilibus, nec non cum Dño Vice-Capitaneo ac Reviſore Arcis Rigenſis & Regiis equitum Præfectis deliberatã, in urbem, litera acceptata, & in conſilio conſucto recitata ſunt, communicatq; cum præſatis Dñis conſilio, de reſponſo dando conſultatio ſuſcepta eſt. Sed cum προβλεψα illud, an tubicen iſte ſalvo conductu donandus, & cum literis in urbem receptandus eſſet, diſparitate votorum ac ſententiarum juſto diutius protraheretur, hoſtem in propugnaculum an-

lum angulare arenarium & Semilunium ejuſdem violentam impreſſionem facere nunciatur: Inde claſſicum canitur, ad vallorum deſenſionem ſummã contentione feſtinatur. E Mansfeldianã cohorte audaciores quoſq;, cum quibus incuſſionem molientibus noſtrates ſtrenuè dimicabant, Mars jure ſuo pignoratus eſt, alii cuniculis in eum caſum præparatis in aërem diſjecti vitam finire. Proximè inſequentibus diebus (3^{tiã} 4^{taq;} Septemb.) ſimiliter varias hinc inde turbas interdum noctuq; utrobique, tam ex caſtris quam navibus hoſtis dedit; eiq; beneficio ſoſſarum occultarum publicam Civitatis ſoſſam aquariam ſub Semilunio virgultis adimplere fruſtrã impedito, facile fuit, gerras ſuas lorice aut prætentura Semilunii ſuperſternere, cum huic conatui, infra tormentorum lineam, non niſi violentã excuſſione, quam nec locus ille nec vires noſtra admittebant, obviam iri poſſet: Attamen præmiis ac brabejis propoſitis, ſtipendiariorum fortiſſimum quemq; induximus, qui gerras iſtas harpagonibus diſturbatas incendio abſumerent, hoſtemq; munimento expellerent. Tentata, quæ conſulimus, fortiter, peracta feliciter: gerra alia diſturbata, alia incenſa, nequicquam hoſte hoc facinus impediente, ſed tamen Granatis ac miſſilibus ignivomis in Semilunium jactis, plurimi etiam noſtratum peremti ac vulnerati ſunt. At verò quia hoſtis eo in nido pedem firmiſſimè fixerat, facili negotio denuò ibidem evaſit ſuperior & fortior.

Cum itaq; propugnacula angularia ac munitiones laterales ad D. Jacobi & Arenariam, Novamq; portas indefinente tormentorum fulminatione magis magisq; destruerentur ac corruerent, nos vice versa dies noctesq; fabros lignarios, murarios, operarios, cives ipsos, eorumq; servitores operi accinximus, ac per eosdem nil cade trium, quatuor, quinq; ac plurium singulis noctibus pereuntium deterritos, loca ruinam passa summo studio, assiduo labore ac sumtu restaurari fecimus. Productis praterea aggeribus suis ad fossas usq; Civitatis propè Jacobinum propugnaculum, erectisq; duobus munimentis, hostis, ejusdem propugnaculi pinnas valide quassatas dejecit, inferiores loricas ad basin walli exstructas glebis gerrisq; turbatis adimplevit, locumq; ad repellendam hostilem irruptionem planè ineptum reddidit. Mox pontem superne ac utrinq; linteamine tectum ac vestitum hora octava matutina, summâ celeritate ac vehementia fossa aquaria Civitatis superinjici jussit, operâ ac studio Joannis Jacobi fabrorum lignariorum Magistri & N. Hörnikii excubi- arum in cohorte Mansfeldiana Praefecti, quos promissione egregia remunerationis delinitos ad tentandum hoc facinus Regia M^{tas} induxerat: Pons verò ille, noctis tenebrose beneficio, per eos qui fossam aquariam trans- rant, fune crassiori ad palos loricae inferioris alligatus, cum multo quàm par erat longior esset, in curvaturam retortus est; Et nihilominus Hornikio super eodem pon- te cum

te cum militibus suis praecunte, reliqua manus auctore ac Duce Jacobo Sittonio inprimis, aliisq; Capitaneis, strictis gladiis ad irrumpendum compulsa, loricae inferiorem conscendere; Alia quoq; Sittoniana chalias sive Regi- men ut dicitur, in propugnaculum Semilunare porta are- naria similem irruptionem facturum, utriusq; propugna- culi extremitates occupare satagebant. Quae conami- na quò felicius cederent, tormenta in nostrates strenue re- luctantes, & sclopetis alternas vices reddentes directâ ac explosa sunt: At favente nobis fortunâ, pons ille ita redintegrari non potuit, ut ordini statario militum trans- currentium seredo par esset, quin insuper de propugnaculo angulari arenario noctu iterum reparato, ictu grandio- ris machinae rumpitur, mergiq; capit. Unde militum alii, rupturâ pontis disjuncti premere vestigia eorum, qui loricae jam tenebant, non poterant, verùm & hi & illi praesens periculum evitaturi, gradum referre, atq; ad mu- nimentorum asylum confugere sunt coacti. Magna hic caedes utrinq; facta est; Capitaneo Sittoni crus vulnera- to mutila pars deinceps recidenda fuit; vexilla bina no- va, alterum aquilâ candidâ Regni, alterum equo syl- vestri Magni Ducatus Lithuania insignibus decorata, tum primâ vice hosti ostentata super propugnaculo D. Ja- cobi angulari, binis signiferis nostris è manibus tormen- torum vi excussa, quorum alter, simulq; cum ipso non pauci civium juvenumq; ac eorum, qui tormentis pra- sunt

sunt & operantur nec non militum ac operariorum ex acceptis ante hostem vulneribus paulò post periére; unus de quatuor Senatoribus, quorum singuli singulis civium classibus præfunt, graviter vulneratus periculum vitæ adiit.

Sedato hoc tumultu, Tubicinem, qui à 2. Septemb. hucusq; detentus erat, literali responso instructum (5. Septemb.) dimisimus, cum eâ declaratione, constantissimè nos penes Regem ac Rempub. Poloniam perseveraturos, etiamsi extrema nobis fortuna subeunda foret. Tum verò sollicitudo hæc animos nostros occupavit, nullum non moturum lapidem hostem, quò pontem, quem diximus, cum aggere siue loricâ combinatum ad impetum redintegraret; proinde maturato consilio, circulis non tantum piceis de propugnaculo jaciendis, sed aliis etiam artificiosis ignibus cymbâ reconditis, eundem incendio absumendum, atq; ex compactâ in fossâ urbis trabibus rate, quæ undiq; circumtectâ tormenta vehebat & magistros, globis catenatis dirumpendum censuimus. Non cessit hæc nocte consilium incendii, variis ac numerosis excubitoribus tum justo ordine inter se dispositis insidias advertentibus; interim tamen subimpletam glebis gerrisq; loricam inferiorem, procuratione Dñi Sub-Camerarii aliorumq; ex civium numero ad id deputatorum, per fossores mercenarios, non sine periculo (tormenta enim jam antea in hanc lineam directâ, statim ac ex motu indicium laboris sumtum est, non parum damni dedere) repurgamus, nec non munitiones superio-

superiores ac laterales valde labefactatas, ad hostem facilius repellendum, reficimus; & nihilominus de rate compactili, dum hæc fiunt, in munimentum hostis & pontem machinas præfatas, quantum possumus, exoneramus. Sed hostis similiter eadem nocte, biremibus in Dunâ flumine magnâ copiâ adventantibus, aliud machinari visus est, ad cuius insultum excipiendum omniâ tam in urbe quam in arce parata esse oportuit. Noctè verò quæ sextam Septembris diem præcedebat, operâ juvenis cujusdam mercatoris ignis ille artificialis pontem corripuit, & quâ a quam pertingebat totum combussit, cujus restinguendi studio licet flagraret hostis, continuus tamen jaculationibus nostratum adversus est.

Cum itaq; videret, destructo ponte tum in eo loco sibi rei agenda occasionem ademptam esse, in agendis cuniculis ad propugnaculum arenarium majori quàm antea studio perrexit. Nos verò plures cunicularios ex stipendiariorum numero conduximus, qui ministerio operariorum suffulti ad cuniculos hostis in Semilunio cuniculos contrarios agerent, & ab interiori quoq; propugnaculi parte caput siue fontem cuniculorum in omnem eventum derivarent. Porro & alia opera instans periculum perficere nos iussit: Ex consilio peritorum res bellica, crudelem militum nostrorum & perpetuam lanienam Semilunium, intersectum, novo aggere fossaq;, quæ vallo utrinq; jungebatur, præ muniri, portas quæ Dunam respici-

unt infirmiores, operâ civium obstipari, nec non compagem trabium densissimam tergo portæ arenaria, cujus claustra propemodum revulsa erant, agglutinari, terrâq; suppleri; similiter & loricas recentes vallorum, ligneas munitiones, pavimenta fenestrasq; machinales reparari, atq; alia necessaria opera assiduis hominum equorumq; laboribus diurnis ac nocturnis fieri iussimus. Verum enim verò hostis, tam cuniculariorum (quorum numerus in tot partes dividi poterat, ut ternæ hora in orbem operi attribuerentur) quàm ararii Svecici viribus, majoribus quàm quibus exhausta nostra Civitatis reliquæ responderent, subnixus, nostrates assiduo labore subterraneo penè confectos superavit. Ac licet variâ fortunâ æquo tamen Marte in ipsis cuniculis pugnaretur, ita ut, quò visus auditusq; raperet, alter in alterum cominus hastis gladiisq; sævirent, nostrates in superjaculis ignivomis seu Granadis in hostiles cuniculos projectis irrupentibus strenuè obsisterent; tandem tamen res Svecica fuit superior, nostrosq; ad latus declinare coëgit: Qui tamen sequenti nocte animosè in cuniculo isto adversus hostem tuendo se gesserunt, ut jactis in hostem missilibus nuper inventis eum loco depulerint. Postridie hostis celeritate suâ & numero nostros fossores circa meridiem antevertit, ac magnâ vi ad nostros cuniculos ac simul ad inferiores munitiones portæ proximas penetrare laboravit; atq; Semilunio jam serè potitus erat; denuò tamen à nostris

stris cum damno suo repulsus fuit: de laterali quoq; propugnaculo ad portam Jacobi ita excepti fuerunt oppugnantes, ut non pauci, sicut ex loco sanguine consperso apparuit, interierint.

Sed nec hostis sibi defuit, quin ex ingentibus tormentis, quæ mortaria vocantur, saxa stupendæ magnitudinis in Civitatem misit, ac simul reliquis grandioribus tormentis globos ignitos ejaculando vicem suam ultus est: Ubi iterum nonnulli civium nostrorum in vallo consistentium nec non aliquot equites in arce perierunt, qui partim extincti, partim semiamnes in domus suas deportati, magno cum uxorum & liberorum ejulatu excepti fuerunt. Quin singulis diebus tam cives quàm juvenes, milites, tormentorum magistri & operarii ab hoste interempti, nec parvo numero sepultura mandati sunt: plurimi præterea vulneribus affecti, ac diuturnis laboribus, durante obsidione, debilitati in gravissimos morbos inciderunt, atq; hoc modo propugnantium numerus valdè fuit imminutus.

Postridie, qui erat Dominicus & nonus dies mensis Septembris, hostis majoribus tormentis & saxorum ejaculationibus, in quibus aliquot, centum & sexaginta librarum pondus æquarunt, Civitatem petere strenuè perrexit, idq; sub ipsum sacrorum tempus, quo euntes ac redeuntes è templo periculis obnoxii fuerunt; lapides enim & igniti globi passim in plateas & forum decidebant: inte-

rim cunicularis hostilibus sub artificioso tecto, ad Civitatis fundamenta penetrare satagentibus, presente militia nostra praefecto, sarisis & gladiis utrinque pugnatum fuit; eoque in conflictu non pauci occubuerunt.

Porro sub tempus vespertinum summam vi nostros cuniculos in vasu, & mox Petardam, ut nominant, ibidem occultatam succendit, opus nostrum violenter disjecit, in quo praedictus Dnus Praefectus, dum intentius operi incumbit, summum vita aut captivitatis discrimen adiit: hujus invasionis successum & eventum ipse Rex cum Principe fratre ac supremo belli Duce (ut postea compertum fuit) e loco propinquo speculati sunt; atque in hoc demum conflictu miles Civitatis e textorum sodalitia ab hoste capitur, qui statum Civitatis detegere ac revelare coactus est; quo audito, hostis ad cogitata & consilia sua exequenda, imprimis vero ad hemicyclum seu Semilunium occupandum animatus fuit; nec mora, integrum militum regimen ad invadendum locum mittit; duo Capitanei Joannes Bannier & Laschapell Gallus, quibus se postea Most Scotus de Mansfeldicis copiis junxit, principium invasionis fecerunt, & propugnaculo nostro jam ante ad radicem semidivuto, nec non inferiori munitioni pertinaci assultu imminere ceperunt, ac quominus in suo proposito tardarentur, liberumque aditum ad propugnaculum Jacobum sibi patefacere, Petardam ad portam inferioris munitionis affixam inflammaverunt, fumoque tecti, magna vi nostros adorti sunt, ac in supremam loricam nonnulli

nulli strictus gladiis evaserunt. Mansfeldicas copias Gustavus Horn cum suo regimine subsequutus est, & nostros graviter exercuit.

Non cessatum quoque est a nostra parte modis omnibus efficere, ut consilia hostilia frangerentur: itaque ex duobus tam nova porta quam Jacobi propugnaculis & occultis lateralium munitionum fenestris noctu preparatis, grandiora tormenta in subeuntes frequenter displosa, tum e superioribus locis ad portam arenosam, saxa, trabes, piceae circuli, artificiose ignes & machinulae, Granaten dicta, devoluta & projecta sunt; milites quoque inferius collocati viriliter assilientem hostem tam Germanum quam Suecum aliquoties repulerunt, quo in certamine filius Laschapelli Vexillifer promptissima audacia, paternam voce animatus, cum aliis Officialibus & militibus, ac cum ipso Petarda magistro (ut ex loco superiori vidimus, ac captivi postea retulerunt) occubuerunt. Tandem hostis multitudinem superans & prevalens inferiori munimento & basi propugnaculi arenarum per vim potitus est; ac dum nostros in superiori parte & alibi in profligandis irruentibus occuparentur, cespitem fodere, ac introitus latibula parare festinavit, omnesque nostrorum ex cavernis ejicere eos molientium conatus & labores elusit. Atque in hac pugna ultra centum cives, milites, artifices misere perierunt.

Nihilominus nocte sequenti super istis propugnaculis nova munitiones subitaneo opere excitata atque utrinque defensionis remedia adhibita sunt, aggeres fossaque ducta, quibus

quibus pars laesa & occupata à reliquo corpore recideretur, hostiq; usui non esset: consultatum quoq; fuit, an ullà ratione hostis ex suis latibulis expelli ac vallum liberari possit, dictisq; variis sententiis, ut cuiusq; ingenium ac experientia tulit, tandem placuit postridie summo manè eruptionem improvisam esse tentandam, fortè cunicularios exturbari aut in suis cubilibus cædi posse: quam ad rem perficiendam reliqui civium, militum, juvenum, mirificam alacritatem præ se tulerunt. Igitur sub diluculum diei decimi Septembris parati omnes aderant, destinata executuri; pars per arenosam, pars per Jacobeam portam exiverant, ac vigiles hostiles jam ceciderant. Cæterùm rem altiùs perpendentes prudentiores & diu in militiã versati consilium esse summo cum periculo conjunctum viderunt: tam valido enim exercitui reliquas Civitatis & exiguas per se vires simul objicere temeritatis summa esse judicârunt, itaq; in ipso executionis actu revocati sunt. Sequenti die, habito cum peritioribus consilio, è re visum fuit, principalem cuniculum perficere, vallumq; quantum vires sinerent, summâ celeritate scindere, ac nova opera ex trabium contignationibus in locis commodis festinanter extruere, undè hosti irruenti visum resistere. Quamvis autem à nonnullis latior quadam divisio sive separatio valli interioris ad mœnia usq; Civitatis ostenderetur, ubi novo propugnaculo opus esset, quod altissimis fossis pramuniretur, undè tutò tormenta

101
menta majora in subiturum hostem exonerare liceret: tamen à nostris Capitaneis & rei bellica peritis perspectum fuit, rem esse majoris laboris, quàm qua intra aliquot septimanarum spacium perfici posset: hostem interim, qui nocturno tempore jam propugnaculo potitus erat, continuato labore subter propugnaculum dilatandis cuniculis acriter in herere, omniaq; ad assaultum validissimum diligentissimè præparare; nec obstitutum ei novum propugnaculum, cum ex alterâ parte liberũ transitum ad reliqua munimenta, valli longitudinem sequendo, habiturus sit.

His ultrò citroq; disputatis & pensatis, temporis ac virium nostrarum ratio habenda fuit: constabat enim civēs ac milites aliquot septimanas obsidionis incommoda, vigiliis, labores diurnos ac nocturnos pertulisse ac defatigatos esse: hinc impossibile fore tantum opus perficere ac simul hostem ex loci occupati possessione depellere, prout ipsi quoq; primi consilii autores fatebantur: itaq; quod in manu fuit, cuniculum principaliorem jam captum, ut vires nostra sinebant, continuare ac loca ruinosa in circuitu valli versus inferiorem loricam & Jacobinum propugnaculum trabibus, materiã terrãq; restaurare perreximus: Sed neq; hostis intereà in perducendis cuniculis cessavit, continuisq; tormentorum fulminationibus, ut jam antea, ita nunc maximè à primo diluculo in multam noctem Civitatem undiq; infestavit; ac observatum fuit sæpè intra vertentis hora spacium, centum amplius globos
in Ci-

in Civitatem missos fuisse, quibus brevi temporis inter-
vallo omnes nocturnos labores & opera nostra diruit &
corrupt. Quae res magno detrimento nobis fuit; vix enim
tutus consistendi locus in vallo relinquebatur, unde non
pauci militum, civium, ac eorum qui tormentis onerandis
ac displodendis occupantur singulis diebus periere; Imo tan-
ta fulminationis eis ac ultra Danam fuit vehementia &
globorum crebritas, ut in plateam arenosam, tum ad Danam
non pauci oppressi; in ipsis quoque adibus, arcibus & concla-
vibus nonnulli vulnerati ac caesi sint: ac nisi posterus dies,
qui erat undecimus Septembris continuam pluviam occupa-
tus hostile consilium retardasset, procul dubio cuniculi
preparati sub propugnaculo arenario incensi, & simul ir-
ruptio in Civitatem a copioso milite in insidiis jam collo-
catis & armato vi summam fuisset tentata.

Die 12. Septembris hostis a summo mane usque ad horas
vesperinas horribili boatu grandiores lapides, globos ig-
nitos & pyrobolos in urbem eructavit, summoque cum
impetu in Civitatem diversos per locos, quos dispositis
Capitaneis scripto designaverat, irrumperere decreverat.
Verum Serenissimus Princeps Carolus Philippus frater Regis,
nec non Illris Comes Jacobus de La-Gardie, supremus
Dux belli, Illris quoque Comes Mansfeldicus & Dn. Fal-
kenberg aulae Principis Magister, alique Officiales optimo
animo intercesserunt, & apud S. R. M. per dictum fra-
trem, uti postea nobis relatum est, preces obnixas interpo-
suerunt,

suerunt, ut postremas ad Civitatem literas prius mitteret,
quam ultima tentaret; in quo se exorari passus est: Itaque a
tantam tempestate tertio tubicinem ablegavit, qui ex consi-
lio omnium Civitatis Ordinum, nec non Dni Castellani
& Nobilium, Vice Capitanei arcis, Revisoris, & equi-
tum Praefectorum intra Civitatem acceptus literas attulit,
quas recitari publice fecimus; atque in iis sextam ab ean-
dem insinuatione horam pro termino dedenda Urbis per-
emptorio sub comminatione extremi exitii prefixam esse
percepimus: Mox magna cum animorum consternatio-
ne ac gemitu de extrema Civitatis fortunam cum prae-
memorato Nobilitatis catu consultatum fuit: nemo enim pe-
riculi magnitudinem, quod ex colloquio cum hoste ceu
primò deditiois gradu consequi solet, non perspexit, om-
nemque occasionem de vitare ac declinare ex animo non
optavit: Vicissim ob oculos omnium versabatur presen-
tissimum periculum; Primò namque hostis tribus in locis
subter munimenta Civitatis versus mœnia & portam Aren-
ad multos passus jam penetraverat, & secundum valli lon-
gitudinem cuniculos in modum trianguli formatos, pul-
vere pyrio oppletos instructosque habuit: hoc enim & plura
alia captivi ac transfuga nobis retulerunt; quin nos ipsi
certis ex indiciis & argumentis, imprimis ex egesta terra
tumulis, quos e vallo cernebamus, tum quoque post expu-
gnatam urbem plus opinione deprehendimus. 2. No-
vum item pontem loco prioris a nobis corrupti & usu-
lati,

lati, versus Jacobeam propugnaculum preparatum in
vallo consistentibus ostendit. 3. Continua fulminatio-
ne, tantoque impetu portam arenosam omnesque munitiones
praesertim ultimam scissuram, in qua milites nostri ex-
cubabant, verberavit ac ignitis jaculis milites infestavit,
ut singulis horis aliquot e medio sustulerit, nullusque mo-
dus resistendi nobis superesset, sed propugnatores intra fos-
sa recenter ducta latebras sese occultare coacti fuerint.
4. Alia item scissura inferioris munitionis versus Jaco-
binum propugnaculum adeo tormentis majoribus et mi-
noribus impetita fuit, ut in ipsis valli cavernis milites
vix tuto latere, nedum arma movere potuerint; Ideoque
quod certissimis ictibus densitatem novi operis penetran-
tibus subinde interficerentur, magnis clamoribus et pre-
cibus nos obtestati sunt, aliam rationem pugnandi inire-
mus, ac sese potius in acie contra hostem constitueremus,
ubi pugnando honestius caderent, neque ita inglorii intra
munitionum claustra adeo foede instar captivorum
mactarentur. 5. Porta arenosa plane ab hoste dejecta
et nudata fuit, ut transitus juxta valli longitudinem
versus Novam portam quasi patefactus videretur, cum
refici eadem, uti necessitas exigebat, et muniri contra
vim majorem minimè posset. 6. Aquam ex fossa Civi-
tatis derivando, hostis ad hemicyclum jam occupatum
pontem straverat, sic preparatum, ut quinque conjunctis
simul facilem transitum praberet. 7. In Dunâ flumine

omnis

omnis generis navigia, rates, trabiumque compagine bene
munitas et ferreis catenis consolidatas ac pontones ad
oppugnationem necessarios in promptu habuit. 8. Exer-
citu ex tredecim Regiminibus conflatum, quorum singu-
la mille ducentos vel trecentos, alia plures pedites bene
exercitatos armatosque continebant, nec non 24. vexilla
equitum quatuor propemodum millium addaxerat. 9. Ma-
gna copia tormentorum muralium, majorum et mino-
rum, omniisque apparatu necessario optime instructus fuit,
ut vix in potentissimarum urbium obsidionibus similis
conspicua fuerit copia, adeo ut a curiosis quibusdam ob-
servatum sit, unius diei spacio nonnunquam duodecim,
tredecim, imò quindecim millia librarum pulveris tor-
mentorum dissplosione consumpta esse, excepto quod solo-
petarii in suis fossis latentes dies noctesque imbrem globo-
rum in Civitatem miserunt, et plateas publicas passim
infestarent. 10. Ipse Rex cum Principe fratre in castris
summam diligentiam et curam, postpositis omnibus periculis,
cuncta administrarent, secundum illud, Urget praesen-
tia Turni. 11. Insuper peritos et spectatae virtutis belli
Duces, Capitaneos et Officiales tam indigenas quam ex-
traneos, rei armamentariae et architectonicae militaris
peritiam insignes, aliosque ingeniosos pyrobolorum artifices
secum habuit; instrumentis quoque et aliis utensilibus ca-
strensibus, tum aliquot fossorum millibus abundè instru-
ctus fuit; nec tantum damni ex unius vel alterius tor-

K 2

menti,

menti, quantum nos ex sclopeti rupturâ, sensit. 12. Quamvis navigium cum machinis ignovomis vi tempestatis in portum Vindaviens. coniectum fuerat: tamen durante Civitatis obsidione, Rex, ut ex captivis didicimus, novos pyrobolos & incendiarias catapultas aliquot centenas, quorum illi 160. libras, hæc 400. penderunt, in hospitali Georgiano preparari curaverat, quibus sub irruptionem uni versalem civium domus funditus everterentur, ac Civitas uni versa conflagraret. 13. Nobis contra omnis propugnandi & defendendi facultas in munitionibus urbis non solum ademta ac recisa fuit. 14. Sed apparatus etiam noster in cuniculis agendis, ob inopiam artificum huius generis & aliarum rerum, cum hostis potentia & scientia minimè fuit comparandus. 15. Numerus stipendiariorum aliàs exiguus, & tormentariorum, aliorumq; bello operantium supra dimidium fuit imminutus; multi civium juvenumq; presenti morte occubuerunt, non pauci læsi ac vulnerati domi interierunt: hinc parùm virium superfuit ad propulsandas in circuitu urbis hostiles impressiones; imò in uni versâ Civitate vix mille armis ferendis idonei restabant. 16. Discessus Illma Cnis Væ ex quo se conspiciendam præbuit, & reditus diu dilatatus, cum nec terminum nec modum literis suis exprimeret, animos civium labefactavit. 17. Regii equitum Præfecti, Capitanei, aliq; militares viri, ut sapius jam antea, ita nunc quoq; postremo ad consilium adhibiti, conscien-

tiam

tiam suam aperte testati sunt, nullam se urbis servanda rationem videre; licet etiam cum instructo justiq; viginti millium armatorum exercitu Illma Cdo Væ veniret, hostem tamen loco opportuno, & castris munitissimis, fossis aggeribus & sepimentis confisum, inde pelli, aut Civitatem ex manu illius eripi non posse; id quod Dñs Castellanus & alii ex Nobilitate jam antea privatim, nunc palam testificantes audire. 18. In excubiis & vigiliis è tanto exercitu facile fuit hosti aliquot virorum chiliadas disponere, & singulis diebus commutare, dum vix quinto quoq; die vices in orbem redirent: contra cives nostri totam æstatem laboribus continuis, in reparandis munitionibus occupati fuerunt, in ipsâ quoque obsidione sine ullâ quietis intercapedine eos arma ferre, in suis quosque stationibus sex septimanas perdurare, cæli ac hostis injurias insomnes perferre oportuit: fabri quoque ferrarii, lignarii, cementarii, & id genus opifices, sine intermissione laboribus diurnis ac nocturnis quassatas partes reficiendo, ruinas instaurando, nova opera exstruendo, ita defatigati fuerunt, ut vires ferè nulla jam viderentur superesse: atq; in omni Civitate, præter agrotos & senio confectos, quisque sui officii partibus strenuè perfunctus est. Tandem, optima tormenta Civitatis majora & minora nimio usu rupta fuerunt: pulveris quoque pyrii, cuius sanè licet superioris belli necessitatibus sapissimè subministrati

immensa copia diligentissimè congesta servabatur, penuria propè timenda fuit. Præterea Civitas arctissimè circumvallata erat, ita ut via omnes interclusa spem defectus nostri supplendi nullam nobis relinquerent.

Quare in hoc extremo necessitatis puncto, dum inter sacra & saxum versaremur, salutisq; ratio nulla apparet, secundum pietatis & rationis præscriptum, ac de vna humanaq; tum omnium gentium jura conclusum est, ex duobus malis minimum eligendum esse, atq; more gentium & multarum insignium civitatum exemplo petendum, ut oblata in sex horas armorum feria in triduum prorogarentur, nullo alio fine ac instituto, quàm ut interea cuniculi, si fieri posset, aliaq; defensionis opera contra hostem perficerentur, simulq; tempus differretur, quò Illma Cdo Va quod suis abiens ex castris ad Dunam positus, literis Skaddià missis, promiserat, nobis succurrendi facultatem haberet, auctioribusq; copiis reverteretur: Quam in sententiam, eadem hora septimâ vespertinâ scripta nostra declaratio in castra Svecica missa fuit, ac simul petitum, ut per tubicinem nostram eo nomine ablegatum responsum daretur. Is vero tubicen sub eandem vesperam in urbem sine morâ remissus fuit, & feria armorum vix ad horam quintam pomeridianam posteri diei impetrata sunt, sic tamen ut Civitas iisdem quoq; teneretur.

Itaq; (die 13. Sept.) convocato manè Senatu, omnibusq; Civitatis Ordinibus, cum rei magnitudo maturè perpēderetur,

retur, cunctorum assensu, ne ante communem conclusionem pessum iremus, hac qualiscunq; mora ad horam quintam, missis ad Regem hora nonâ matutinâ literis, acceptata fuit. Tum verò Rex simul postulavit, ut Civitas deputatos sub fide publica in castra ad tractandum negotium mitteret, ac Regios obsides intra urbem reciperet. Cum itaq; summa Civitatis undiq; deserta necessitas & angustia in consilio publico omnium oculis proposita cunctationi locum non relinqueret, selecti e numero ordinis Senatorii, more antiquo & receptâ consuetudine, mittuntur ad Collegium civium, qui rem omnem iisdem accuratè proponerent, & de omnibus ad salutem Civitatis pertinentibus consilia conferrent: quo audito, universa civium Communitas cum gemitu & suspiriis communem calamitatem & miseras deplorârunt, ac quoniam extremâ fortunâ Civitas staret, in eam sententiam irerunt (prout Tribuni ac Seniores postea à more solito Senatui retulerunt) ut majoris securitatis gratiâ obsides utrinq; mitterentur, ac summo studio in eam curam incumbere-tur, ut si ullâ ratione fieri posset, armorum suspensio eonsq; obtineretur, donec Illma Cdo Va cum auxiliariis copiis à Sac. Reg. Mte decretis, diuq; à nobis expectatis super-veniret, nosq; e periculo eriperet: idem etiam nos sensimus & judicavimus.

Quamobrem ad castra denuò scripsimus, fieri non posse, ut intra tam angustum temporis spacium, res & causa gra-

sa gravissima rectè deliberaretur; moram igitur amplio-
rem nimirum viginti quatuor horarum, (omissâ certis
de causis obsidum mentione) rogamus: interim bonâ
fide ab armis cessaretur, ad Civitatis munitiones miles
propius non accederet, fossæ Civitatis materiâ non imple-
rentur, pontes non admoventur, aut quid aliud in dam-
num Civitatis tentaretur: atq; cum hoc responso tubi-
cen, qui eâ nocte venerat, remittendus in castra erat; sed
cum is jussu tempore præstò non esset, alius mox quaren-
dus erat, qui dum abitum parat paululumq; cunctatur,
mox è vigillum statione in turribus collocatorum nun-
ciatur, ingentem militum numerum ex castris hostilibus
sub signis incedere ac Civitati imminere, de versisq; in lo-
cis confedisse, qui jussi erant (uti postmodum comperimus,)
nisi intra præstitutum terminum certa animi nostri de-
claratio obviam iret, ut protinus, incensis preparatis cu-
niculis, irruptionem in Civitatem facerent.

His auditis Cives quidam fidelissimi, cum contra utri-
usq; Collegii sententiam obsidum mentionem in iis lite-
ris factam non esse intelligerent, flagitare ceperunt, nos
quoq; annuimus, ut avertendi extremi periculi causâ, de
mittendis utrinq; obsidibus & colloquio mutuo sub salvo
conductu instituendo, clausula iisdem literis jam paratis
inserireretur, locusq; & tempus, quo obsides convenirent,
designaretur. Nec dubium est, singulari DEI provi-
dentia consilia miserorum gubernantis contigisse, quòd

hac

hac clausula literis adjecta fuerit: hac enim ratione ho-
stis ira mitigata, & preparata jam irruptionis impetus
retardatus fuit. Caterum non nisi ad 12. horam posteri
diei inducias Rex concessit; quo quidem die, (qui fuit 14.
Septemb.) convenire placuit, ubi salvi conductus formu-
lam hostis more militari nostris obsidibus euntibus & re-
deuntibus misit, similemque cautionem à Civitate postula-
vit. Super hoc responso consilia cum Castellano Ven-
densi, cum Vice-Capitaneo arcis, cum Revisore ac equi-
tum Præfectis communicata, & ab iisdem approbata
sunt. Igitur à parte Civitatis Dñ. Henricus ab Ulen-
brock Pro-Consul, Dñ. Joannes Ulrici Syndicus nomine
nostro, è civium Communitate Joannes Witten & Gi-
deon Ridder utriusq; Collegii Tribuni deputantur & ab-
legantur, qui omnes animo agro ac tristissimo hanc pro-
vinciam decernere ac suscipere coacti sunt; id quod me-
morati Dñ. Castellanus & reliqui Nobiles, tum alii ad
consilium adhibiti testari possunt. In tantâ enim con-
sternatione nemo fuit, qui non toto pectore hunc miserr-
imum Civitatis statum & fortunam sit aversatus, cre-
brisq; gemitibus deploraverit, adeò ut omnes mortem
præsentem, si qua inde salus in Civitatem redundaret,
quàm hanc legationem obire aut jubere matuerit: attamen
faciendum fuit, quod ultima necessitas imperavit.

Quare missis utrinq; obsidibus, à Civitate post exhi-
bitas fidei literas petitum fuit, ut juxta oblatam primis li-

L

teris

teris conditionem inter neutrales locus sibi relinqueretur, eamque ob causam promittebatur grandis auri argentiq; summa; ad quam conficiendam singuli civium, uxorum & liberorum suorum aurea & argentea ornamenta conferre paratissimi erant; saltem ut in fide Regni Polonia sibi manere permetteretur. His aliisque rationibus animum hostis flecti posse credebant, praesertim cum petitio pietate niti videretur; Regnum nimirum Polonicum gravissimo bello Turcico jam implicatum esse, Rigensem quoque Civitatem fidem & constantiam Regi & Reipub. Poloniae juratam probando (quod laudem potius quam vituperium mereatur) nullam Regi Sveciae ejusve subditis injuriam intulisse; ac proinde equum esse, ut vim omnem hostilem a Civitate Rex Sveciae absteineat, & copias suas abducat: Sin aequissima haec petitio ad innoxii Christiani sanguinis effusionem inter populos religionis vinculo colligatos prohibendam non admitteretur, reliquum sibi esse, ut divino auxilio contra omnem vim se suaque tueatur.

Adhaec ipse Rex respondit: quandoquidem certam induciarum securitatem manu Poloniae Regis cognati sui subscriptam & signatam, salva quidem causa principali, obtinere non potuerit, nec voluntaria Pervavia restitutio a se oblata promissaque, urgente tanto belli Turcici periculo, accepta sit, facile se hinc conjectare & praevidere, si ex animi sententia Turcicum bellum profligatum fuerit,
quid

quid sibi & Regno subditisque suis deinde expectandum fiet: propterea invitum se ad stabilendam pacem, finitis prioribus induciis, hoc bellum suscepisse, eoque animo ad Civitatem cum exercitu venisse, quae licet per se nullam ipsam injuriam laceberit; sit tamen Regis Poloniae subdita, hostis sui adiutrix, ac ceu domus belli, ex qua omnes contra Regnum Sveciae expeditiones, tanquam ex equo Trojano prodierint & promotae sint: Hanc igitur oppugnandi sibi necessitatem imponi, ita ut eam aut in potestatem suam redigat, aut omnino ceu noxium sibi suoque Regno nidum destruat; praesertim cum Civitas Rigensis, cui alias ob religionis communionem, tum Germanicae gentis jura, mores, & instituta favoreat, minimè exemplum Civitatis Gedanensis, quae ceu neutralis hoc bello durante quiesceat, imitata sit, nec oblatum in primis literis hoc beneficium suum, antequam tanti sumtus in obsidendam haec urbe erogati essent, quae par est gratiam acceperit, sed superbe spreverit, ac praesertim Polonis adherere perstiterit: jam in eo esse, ut Civitas categorice animum suum declaret, an sit deditorem factura, nec ne?

Cum a Civitatis nuncius replicando reponeretur, quicquid ex fide debitae Regi Poloniae haecenus praestitum sit, id accusationem aut culpam non mereri, nec crimini dari posse, ubi crimen nullum commissum sit: Cum item de neutralitatis naturam, requisitis & effectis in utramque partem diligenter disputaretur, Rex, repudiatis iis omnibus,

immotus in sententiâ suâ perseverans, ut confestim, quid in interiori mentis recessu absconditum habeant, & sibi tandem faciendum putent, paucis exprimant instando ur sit, aut quid extrema sors belli ferat, periclitentur. At Civitatis nuncii precibus suis inhaerentes, alteram simul conditionem obtulerunt, ut, si omnino Neutralitas denegetur, saltè ad unius mensis spacium (quod benefici alia quoq; civitates & arces non rarò experta sint) arma suspendantur, ut intereâ Ducem belli cum auxiliariis copiis nuper inspectum, qui cum supplemento majorum virium brevi se rediturum, & Civitatem ab obsidione liberaturum receperit, de periculo commonescere possint; haud grave & molestum suâ Regiâ M^{ti} hoc fore, cum ipsamet palàm professa sit, ad configendum acie cum hoste auxilia laturo satis sibi virium & animi esse; & si id minus sibi integrum esset, tutum se in castris munitissimis omnem hostilem impetum propulsare, ac nihilominus animi destinata contra Civitatem effectui dare posse: sic autem fore, ut vel Civitate planè destitutâ, vel repulsis subsidiariis copiis, majori cum gloriâ victoriam reportaret, nostramq; de re tantâ conventionem ab omni criminis suspitione immunem prastaret; id verò maximè eam ob causam, ne nostro factò in Regno Polonia laudatissima gentis Germanica, & Augustana imprimis confessionis homines per calumniam pragraventur.

Cæterùm Rex iterum opposuit, non tanti se gloriâ hanc emturum, ut, quam fortunante DEO manu nunc teneat

teneat victoriam, eousq; differat, & in castris arenosis diutius hareat: idcirco categoricâ resolutione animum aperiant, seriò imperavit. Ibi vicissim ablegati statum Civitatis, quæ tota mercatura dedita & dedicata sit, exposuerunt; commerciorum usu eam cum regionibus proximis imprimis cum magno Ducatu Lithvania esse conjunctam, Rempub. Poloniam pollere viribus & facultatibus, metuendam esse horribilem vastitatem Livonia & infinitas misérias, subditorumq; extremam oppressionem ac exitium, Regnum autem Suecia longo locorum intervallo disjunctum; & quæ aliatùm in mentem veniebant, atq; in ejusmodi casibus consideratione digna videbantur, summo studio exaggerârunt, obnixè rogantes, suprâ oblatarum conditionum alterutram Rex acciperet, atq; ancipitem belli aleam evitaret; extrema enim Civitatem subire paratam esse.

Sed frustra hæc omnia; Etenim Rex ne tantillum de suo proposito remisit, nisi quod Civitatem cum omni suo jure, forma gubernationis, moribus & consuetudinibus, quibus hætenus Polonia Regno subjecta fuit, se conservaturum, omnibusq; viribus ac fortunis defensurum, nec ullum vel cū capitis sui periculo necessariū officium prætermisurum promitteret; & subjectione denuò instantè urgere nō destitit; Civitatem exitio proximam esse, idq; ab ipsâ non intelligi; oportere, ut cuniculos paratos oculis suis nuncii inspiciat, deinde de salute suâ consultet, finemq; licitationis faciant,

nec patientiam suam nimio plus tentent, aut extremum casum experiantur; quem ipse Rex bene erga Civitatem imprimis verò erga imbellem sexum animatus abhorreat, Deum contestando, se solà commiseratione innocentium feminarum ac liberorū ductum lenioribus hucusq̄, mediis usum esse; alioquin si vim ultimam adhibere cogeretur, militum furorem ac licentiam cuncta pervadentem, se auctoritate aut imperio suo coërcere non posse, quibus in vitis ac frementibus hucusq̄, impetum non permisit: quod si jam clementia locum dare velint, mature sine ulteriori cunctatione occasionem arripiant, seram deinde ac inutilem fore pœnitentiam.

Verùm Civitatis nuncii certis mandatorum limitibus restricti, cum ampliùs progredi non possent, bonà se fide ad Civitatis Ordines relaturos omnia sanctè promiserunt: atq̄, hanc quoq̄, gratiam Rex largiretur, ac tridui inducias concederet, orârunt. At Rex mora jam pertasus præcise negavit: tandem precibus iteratis victus, per Illustres Dñ. Generalem belli Ducem, Dñ. Archithalassum, & Dñ. Thesaurarium usq̄, ad meridiem sequentis diei negocium ampliavit. Sub vesperam nuncii in Civitatem, cum Regii obsides essent dimissi, revertuntur, ac postridie (15. Septemb.) summo mane tam Senatui quàm Tribunis ac Senioribus universaq̄, civium Communitati, nec non Dn. Castellano & aliis supra nominatis, bonà fide ac diligentissimè, quæ acta sint, retulerunt.

Jàm

Jàm omnes sanà mente præditi senserunt, propositis hucusq̄, conditionibus nihil profici, nec interitum Civitatis, licet maximam fortunarum nostrarum partem pro salute patriæ profundere parati essemus, declinari posse, sed validissimum assultum universalem, cui tamen paucitas superstitem virorum nostrorum minimè sufficeret, excipiendum & depellendum fore, in quo omnium nostrorum vita salusq̄, periclitaretur: Et hanc quidem ipsam patriam consecrare non dubitasset, si publica salus hoc modo expediri, sexusq̄, famineus umbellis, liberi ac pupilli miserrimi fidei nostræ commissi, atq̄, omnia quæ in humano consortio inq̄, oculis DEI sunt carissima, à furentis Martis rabie ac miserabili excidio vindicari potuissent. Verùm enim verò, quoniam hujus rei consequenda spem fortuna nobis omnem præcideret, neq̄, subvenirent à Rege & Repub. Polonâ nobis debita & ab Illmâ Cne Vâ promissa auxilia, imò ut maximè in hunc usq̄, diem obsidionem tolerassemus, eventu rem comprobante, non subvenissent: unanimiti consensu ac concordibus suffragiis, accedente quoq̄, assensu Dn. Castellani & omnium reliquorum Regis Polonia fidelium subditorum, omnium gentium jura & exempla similia pristina ac recentis ætatis sequi ipsa fati inevitabilis necessitas omnibus humanis consiliis superior coëgit: Quod si enim contra legem DEI perpetuam conscientie regulam ad ultima desperationis vesaniam prolabi, & voluntariâ pernicie corpora nostra mactan-

maclanda prabere voluiffemus; tamen Civitas Regi & Regno Polonia conſervari non potuiſſet. Satiùs itaq; fuit vi majori cedere, ac prævius tractatibus (quos unâ cùm prioribus Deputatis ex Senatorio ordine Dñ. Thomas Ramus collega noſter, Dñ. Joannes Majer Secretarius, è civium verò Communitate viginti circiter viri conſummârunt) Suecorum Regi victori nos dedere; generali confirmatione omnium jurium & prævilegiorum, nec non incolumitate Polonia Regis ſubditorum, ſi manere nollent, quâ vita quâ fortunis pridie Regii ingreſſus impetratâ. Sed & hoc precibus noſtris à Regiâ Mte obtinuimus, ut ſi intra triennium pax inter utrûmq; Regem coaleſcat, in ditionem Reipub. Polonæ, ſalvis juribus & ſtatu noſtro redeundi nobis facultas ſit.

Haude equidem inſicias imus, ex inſperatâ hâc mutatione tantam triſtitiâ noſtros omniumq; civium animos inceſſiſſe, quantam à primordio civitatis majores noſtros nunquam ſenſiſſe credimus. Nihilominùs DËi immortalis juſtiſſimi rerum humanarum moderatoris arbitrio & voluntati nos acquieſcere oportuit, cujus etjam beneficio à præſentiſſimo interitu vindicatos nos eſſe gratiſſimis animis agnovimus: & tunc primùm intelligere cœpimus, quod fides noſtra Regi & Reipubl. Polonæ præſtita, judici & rationis noſtræ captum in diſcernendo quo inverſati ſuimus periculo, longè ſuperârît, & quòd ſolius DËI præpotentis miſericordiâ totum hoc negotium

ſapient-

ſapientiſſimè ita temperatum ſit, ut præter votum ac expectationem noſtram, magno cum Suecici militis murmure ac fremitu, ſpe prædam captæ urbis jam devorantis, mitiori exitu res terminaretur: Hoc idem tam Jeſuitæ quàm alii, qui tùm fortuna noſtra ſocii fuerunt & liberè à nobis diſceſſerunt, voce, manibus, ac ſigillis ſuis ingenuè teſtati ſunt, ac nobiſcum immenſam hanc DËi benignitatem deprædicârunt.

Jàm quo animo erga Rempub. Polonicam fuerimus, vel inde quoq; evidenter apparet, quod Dño Castellano, Reviſori, equitum præſectis, equitibus, aliisq; Romana religioni addictis, quin ipſis quoq; Jeſuitis, poſt poſitâ privatarum litium, quibus civitatem implicârunt, memoriâ, omnia humanitatis officia præſtiterimus, ac proinde non minori curâ de ſalute eorum ſolliciti, mox inter primas deditiois leges, incolumitatem corporum fortunarumq; difficulter pacti ſimus, ut abituris licuerit res ſuas vendere, & ſine impedimento alio transferre, prout cujuſque rationes & voluntas tulit: Jeſuitæ ſanè vix ſimilem æquanimiſſimam nobis exhibuiſſent, ſi fortè ipſis tali pacto ſalutis noſtræ ratio habenda foret.

Cæterùm quod nos à Reipub. Polonâ deſerti, tanto cum facultatum noſtrarum publicarum & privatarum diſpendio ſerè irrecuperabili, in hanc fortunam incidimus, id propter peccata noſtra, quæ DËus coram vultu ſui lumine ponit, & latentium cauſarum nexus pro admirabili

M

ſua ſa-

suâ sapientiâ ad ejusmodi effectum disponit, nobis e venisse agnoscimus, ac proinde æquiori animo nobis ferendum ducimus. Causam fortasse haberemus justam omnes, de neglectâ defensione nostri conquerendi, quam Rex & R. spub. Polona ex solenni jurejurando ad divini & humani juris præscriptum prestare calamitosi subditis debuit, (ut ex formulâ subjectionis Anno 1561. à Sigismundo Augusto Rege Vilna juratâ, quâ Livonia defensionem suscepit, videre licet; quò etiam Stephani Regis Anno Christi 1581. Drohicini ex pacto Civitati promissatute- la spectat) omnemq; culpam calamitatum ac miseriarum & inde nascentium dolorum desertoribus nostris imputandi: siquidem ad DEI omnipotentis exemplum, beneficiis suis bonos foventis & malos punientis, terrestres quoq; Reges & Principes sese conformare decet; quorum officio convenit, subditos paterno affectu & benevolentia prosequi, contra omnes injurias tueri, hostium machinationes vigilanter observare, omnem defensionis apparatus, pecuniam, militem, comeatum, arma mature conquirere, & munitiones, castella ac arces presidii ac rebus omnibus necessariis instruere, itinera ac viarum claustra custodire, hosti cum instructo exercitu obviam ire, aut si viribus inferior sit, pacem firmare, omnia denique consilia sua & actiones, non ad sui solius affectionem aut dignitatem, non ad interitum innocentium subditorum, sed ad universorum ac singulorum salutem dirigere.

Verum

Verum enim verò animis ad pietatis normam compositis, iram Domini peccata ulciscens portabimus, voluntatem illius pro decreto accipiemus, ac quæ mutari non possunt, patienter feremus; DEUmq; Imperatorem supremum, à cujus dispositione tanquam causâ primâ pendent constitutiones, conservationes & mutationes humanarum communionum societatumq; sine murmure ac gemitu sequuturi sumus, quòd sine ipsius nutu ne capitis quidem pilum decidere sciamus.

Quamvis etiam, ut humana ratio fert, à Svecia Regno, cujus intuitu hoc infansum bellum motum est, non magis quàm cetera Regni Polonia civitates & regiones affigendi ac gravandi fuisset: tamen præ reliquis omnibus infeliciores in tanta mala incidimus, dùm commerciorum usu cum Lithvanis ac Russis ad alias civitates Polonicas derivato privati sumus; maritima quoq; navigatio ingenti damno nobis constitit, ubi aliquoties naves nostrorum civium mercibus onusta, modò 10 modò 20. ab hostili classe interceptæ fuerunt: huc accedit terna suburbiorum nostrorum hortorumq; vastatio, & rerum tam Polonicis quàm Svecicis subditis creditarum amissio ac immensa aris alieni magnitudo: nec inter breve temporis spacium hac calamitas stetit, sed annos jam viginti duos sine ullâ misericordia & liberatione supremi Principis adeò duriter habiti, & quoad publicas privatasq; opes attriti sumus, quanquam aliis civitati-

M 2

bus

bus Reipub. Polona, cum quibus tamen si non in potiori, certe in pari subjectionis causa versamur, fortunam non in videmus, quod extra belli periculum jure commerciorum & neutralitatis magno cum suo commodo fruuntur. Attamen DE Iudicio hac omnia committentes, Regi & Reipub. Polonae etiam in his calamitatibus nostris censura iniquitate non sumus obrectaturi: sic enim persuasi sumus, nihil in perniciem nostram a Rege vel Reipub. destinata voluntate profectum esse; at verò si quid erroris in consiliis humanis commissum est, sapientissimis quoque Regibus & Rebuspubl. idem accidisse & accidere posse constat.

Simile quoque ab Illma Cne Ur^a de nobis iudicium expectabamus, cui quidem cura rei Livonica demandata, spesque inde optima nobis facta fuerat; verum ut supra memoravimus, praeter expectationem utriusque nostrum evenit, quod ex singulari odio nonnulli tam Illma Cni Ur^a quam Civitati nostrae, imò Germanicae nationi & Evangelicae religioni infesti, malorumque in Livoniâ consiliorum autores, rem in Comitibus bene consultatam atque ordinatam in versum verint, unde nihil tempestive, nihil solenniter, & eâ quâ conveniebat formâ sub Regis titulo ac chirographo ad prorogandas inducias, salvo principali negotio, effectum; belli in Suecia Regno preparatio alio sensu accepta & explicata; Civitati nostrae, non attentis crebris nunciorum illius obtestationibus in Comitibus

mitis publicis aperte interpositis, nimia vires tributa, ac Suecici hostis respectu propè invicta aestimata, copia collecta dissipata, thesaurusque oclusus fuit, atque persuasum, quasi ex vicinis regionibus & distractibus Mag. Duc. Lithuania, si qua necessitas ingrueret, facili negotio miles tumultuarius, quo vires hostiles propulsarentur, colligi posset. Ea est, quae ex malevolorum consiliis exorta est detestanda securitas! Hinc Illma Cnis Ur^a de conatus in parandâ maturâ defensione, & tempore necessitatis nobis succurrendi voluntas retardata fuit; hinc neque nobis, neque arcibus, uti Illma Cdo Ur^a sapius sperare jusserat, tempestive prospicere potuit; hinc destituta provincia, & destituta necessariis auxiliis Civitas in presentem statum devenit. Attamen huius rei culpam Illma Cni Ur^a non perinde ut aliis imputandum arbitramur: Non enim nos latebat, Illma Cni Ur^a non voluntatem optimam, sed alia adminicula, sine quibus tanta negotia confici non possunt, defuisse.

Quapropter vicissim confidebamus, Ill^m Cm Ur^m, quae quidem in literis suis ob gravissimum hunc casum nullâ nostrâ culpâ, humano more loquendo, accersitum, commiserationem quandam praese ferre videtur, nobis, qui, ut viros bonos decet, contra virtutis & conscientiae praescriptum nihil penitus commisimus, in hac calamitate nostrâ, pro eâ, quâ pollet iudicii dexteritate, literis suis aculeatis & injuriosis, publicè insultaturam,

ram, famamq; & honorem nostrum sugillaturam non fuisse, dum criminando exprobrat, ac si nullam necessitate urgente, fidem & jurisjurandi religionem, Civitatem victori dedendo, violassemus; cum tamen non solum ex nostris literis, sed aliorum quoq; fide dignorum a nobis discedentium ceu testium oculatorum, qui actionibus nostris interfuerunt, relatione melius & rectius fuerit informata: Sed quia nihilominus collibuit Illma Cui^{us} Va, tam graviter in nos inveni, non possumus non hanc intolerabilem injuriam ad animum revocare acerbè molesteque ferre.

Nam quod Illma Cui^{us} Va desertionem nostri & subsidii defectum, nec non vim & potentiam hostilis exercitus eam, cui nos succumbere oportuit, negare nititur, quid aliud facit, quam quod viventis corporis animam, aut meridiani solis lumen negare ausit? Sic autem habeat Illma Cui^{us} Va, se istis conjecturis & suspicionibus epistola sua insertis, veritati ac justitia, in tam notorio facto, nihil derogare posse.

Quod enim (1.) ad aedificia, mœnia, munitiones & arma attinet, Illma Cui^{us} Va obscurum esse non potest, urbes etiam florentissimas, castraq; munitissima, atq; omni rerum & armorum abundantia instructissima, si vi majori oppugnentur, exitio tandem subjacere, nedum si viris & presidis destituantur: id quod omnium temporum, cum primis nostri seculi exempla, tam Germania, quam Italia, Hunga-

Hungaria, Belgii urbium & arcium munitissimarum, ubi magna bella gesta esse scimus, testantur, quibus Rigensis Civitas non per omnia aquanda venit.

Præterea, (2.) quod militum inopiam Illma Cui^{us} Va nostra culpa imputat; apud bonos gravesq; viros parum momenti habet: quippe virium nostrarum proportionem Illma Cui^{us} Va attendere oportuit, nec plus a nobis pro equitate iudicii sui exigere, quam facultates nostra ferunt. Cum in ditionem ac fidem Regni Polonia concederemus, benè nobis conscius fuimus imbecillitatis nostra, cuius imprimis intuitu subjectionem professi, ac defensionem contra vicinos hostes à Rege Stephano uno eodemq; folio pacti sumus. Itaq; non nostris propriis viribus, sed Regni & Reipub. opibus defensio nostra nitebatur; in quam sententiam publica Comitiorum decreta promulgata sunt; utinam executio eorum subsequuta fuisset! Porro quod majora olim præstitimus, ac sub exordium hujus funestissimi belli circiter mille pedites nostris sumptibus aluimus, ex quibus alios sæpius unam cum tormentis, annonam, & necessariis rebus ad expugnandas & tuendas arces & oppida aliasque Reipub. operas, cum publica necessitas flagitabat, contestanda perpetua fidei nostra ergo promptissime suppeditavimus, necessariam conclusionem ad præsens tristissimum tempus non infert, quo ab illo felicitatis gradu diutinis armorum & hominum injuriis longe deturbati sumus. Nam (ut satis Illma Cui^{us} Va constat) eadem est Reipub.

publ. & communitatum conditio & natura, qua humani corporis; atq; ut medicus in curando eo accuratè circumstantias omnes pensat, ac succulento validoq; fortiora medicamenta largiori haustu, quàm infirmo & macilento propinat: ita nec Illma Cdo Va à Civitate diuturni belli languore maceratâ, exhaustâ, tot damnis terrâ mariq; confectâ & defatigatâ, tantum roboris, quantum antea sana ac robusta prestitit, expectare potuit aut debuit. Atq; ut maxime omnes facultatum reliquias in conducendis mille circiter peditibus insumenturi, literas & mandatarios nostros Lubecam ac in Prusiam miseramus, per vastam quoq; Livoniam summo studio militem conquiroceramus; colligere tamen supra numerum jam antè definitum plures non licuit. Quâ in re haud dubiè fidei nostra fides habenda erat, cum ipsamet Illma Cdo Va Regius belli Dux, missis undiquaq; expeditoriis Regiae Mtiis literis, operâ Officialium suorum exquisitissimâ, ne ducentos quidem milites Germanicos conscribere potuerit: ut silentio pretereamus, quantâ cum difficultate Poloniae Reipub. militia praefecti in bello nupero contra Turcam, quamvis amplum stipendium proponerent, vix dimidiatum numerum militum coegerint, unde insignis quidam Praefectus non abs re gemebundus optasse dicitur, ut ex lapidibus milites in tantâ necessitate excitarentur. Ad quid ergo insimulatur unica Civitas, quod plusquam uni versa Respub. difficillimo hoc tempore prestare non potuerit?

tuerit. Errat quoq; Illma Cdo Va, dùm innuit, nos pacis tempore 300. & plures milites stipendio nostro alere consuevisse: secus enim docent rationum nostrarum commentarii, nec vires nostra tantis sumptibus non necessariis suffecissent.

(3.) Objicit Illma Cdo Va duo equitum vexilla sub Praefectis Labarre & Ceridone, subsidio nobis missa: At non meminit, eos regio stipendio non contentos, singulari mercede mēstruo nimirum duodecim taleris de singulis equis, excepto pabulo, conducendos, atq; non tam in usum civitatis, quàm arcis praesidium, quò etiam destinati erant, nobis alendos fuisse. Quod si ibidem stationem suam obijissent, milites nostri, quorum numerus aliquando ad 70. 80. vel 100. circiter assurgebat, propria nostra necessitati subtraherent, praesidio arcis quotidie summittendi non fuissent. Jam quantum equites, quorum absentiam milites nostri supplere debebant, praestiterint, Illma Cdo Va facile dijudicabit, ac sine dubio ex iis cognovit, qui à nobis discesserunt. Quidam in iis lingua admodum prompti fuere, sed manu inertes, super mensâ vel ipsum debellaturi Alexandrum: Sed ubi Rhodus, non semper saltus erat.

(4.) Illma Cdo Va nobis civium obedientiam & concordiam objectat, magistratui, quasi vel ignavia vel infidelitatis accusari possit, periculum fortè creatura: Non invidemus civibus obedientia & patientia laudem, quam laborando, vigilando, pericula depellendo, malaq; alia

N

feren-

ferendo, promeruerunt; Verum nos quoque, universi & singuli omnibus animi corporisque, viribus partem non minimam totius molis sustinimus, ac non tantum ordine statuque, sed curis quoque, & in periculis adeundis priores fuimus, idque tam cives quam peregrini, qui a nobis discesserunt, verissimum testabuntur. At qui hac ipsa omnium in ciuitate Ordinum concordia fidem nostram erga Regnum Polonia & constantiam arguit, atque illum cum omnibusque aliis confutat, qui vel hunc vel illum Ordinem pusillanimitatis aut perfidiae suspitione onerare satagunt: Si enim, cum contra hostem pro Rege & Regno Polonia fortiter pugnaremus (quod tot innocentium sanguine testatum fecimus) nulla animorum disjunctio apparuit; quis est, qui pusillanimitatis nos merito accuset, qui summa necessitate adactus, in eadem animorum conjunctione cum civibus, tam is qui abierunt quam qui manserunt, perseuerantes, maestissimo vultu & animo deditioem fecimus? & quidem tum demum, cum civium militumque numerus, ut supra memoratum est, valde imminutus esset, periculi magnitudo usque ad verticem capitis inere visisset, & fiducia secundum Deum posita in subsidiis Illustri Cui Deo, (qua duodecimam saltem hostilis exercitus partem ad Danam adorta resiliit, & semel retrogressa ad nos non rediit,) evanisset. Quod autem concordia illa vires nostras imbecilles, quae tam validum & numerosum exercitum propulsarent, auctores reddere potuerit, Philosophorum leges ratiocinari non sinunt.

(5.) At

(5.) At aetiori, Illustri Cui Deo inquit, cives fidei vinculo, quam milites conducti ad profundendum sanguinem & extrema subeunda tenebantur: Recte sane; Id enim actioni Illustri Cui Deo plane respondet, quae militis sui sanguinem majori in precio habuit, quam ut cum hoste potentiore dimicaret, ac periculosam certaminis aleam jaceret, Idem de jure certis axiomatibus evincere laborat: Sed quatenus haec viris belli peritis probari possunt, dies docebit. Civium fidem & constantiam erga supremum Principem verbis non extenuabimus, quam quanti & nos illi fecerimus, factis utrinque testificati sumus: Dixi tamen Illustri Cui Deo dare possumus, cives armorum imperitos, extra belli strepitum educatos, periculorum insolentes, extra vocationis suae ordinaria terminos plus contra hostem, quam milites singulariter hoc nomine stipendiis conductos in officio suo ordinario prestare teneri: alioquin ex hac militia professione pauci fortes milites existerent, paucae quoque civitates conservarentur, pauciores item caperentur: licet in eo pares sint cives & milites, quod utriusque pari fidei, pietatis, omniumque divinarum & humanorum jurium vinculo adstringantur (id quod nostrates mutua certandi emulatione testatum fecere) neutri tamen ultra possibile obligentur. Quotidiana experientia demonstrat, munitiones praesidiariae aliquot millium militum manu firmatas, necdum in tanto periculi gradu constitutas, ad deditioem compulsas esse, praesidia

N 2

ad Do-

ad Dominos suos reversa, facti sui apud eosdem non vituperium, sed excusationem meruisse, quippe non ignaros, humanis potius ingemiscendum esse casibus, quam fame aut honori de victorum quidquam detrahendum. Cujus rei plurima pristini ævi, tum nupera quoque, exempla civitatum Juliaci, Reinbergi, aliarumque munitionum in memoria recentibusarent.

(6.) Absurdum est quod objicit Illma C^{do} Va, com meatum nobis non defuisse: In eos enim, qui simul viribus ac copiis satis instructi, ex metu inani, nullâ cogente necessitate deditioem faciunt, hoc torquere licet: nos verò annonâ defectum causam deditioem nunquam pretendimus. Feriat utinam ab armis hostis esset, usque dum annonâ nostrâ defecisset, maturè tamen satis è Podoliâ succenturiata subsidia, licet integram ibidem annum morata, subvenissent. Sed ab abundantia com meatus qua salus?

Quando devictis sita res in cuspide ferri est,
Vivantne an tristi exitio absumantur Achivi?

(7.) Porro libuit Illma Cui Veturium & tectorum ruinam ceu ridiculam causam animorum consternatorum & subsecuta deditioem nobis affingere; cum tamen ex tot literis nostris clarè perspexerit, vix mulierculas aut minorenes nostros isto ruinarum vel tectorum fragore perterrefactos fuisse, nedum ut nos admodum commotissimus; licet continuâ majorum tormentorum terribilia fulmina, tum ignitorum globorum & grandiorum lapidum

pidum ejaculatio, haud parum damni Civitati dedderint. Sic autem statuatur Illma C^{do} Va hanc continuam tormentorum dispoitionem, etiamsi adibus nostris solo æquatis, imbelli cætui necessitas in subterraneas cellas ac specus migrandi imposita fuisset, minimè causam deditioem fuisse, nisi (quod ipsamet Illma C^{do} Va innuit) cuniculi artificiales subtus propugnacula Civitatis nullâ ratione à nobis prohibendi, tum violenta in munitiones extreme quassatas irruptio cervicibus nostris jamjam imminens, & qua illam consequi solent, infinita mala, quibus virium nostrarum imbecillitas respondere minimè poterat, animos nostros terrore non vano percussos ad deditioem inclinasset.

(8.) At non primi (Illma C^{do} Va regerit) Rigenses hoc genere oppugnationis sunt petiti. Verum hoc quidem & fatendum est; sed nec id falsum aut diffitendum, non primos esse Rigenses, qui cuniculis expugnati & victi sint. Hæc Illma C^{do} Va nos insimulat, quod contrariis cuniculis hostiles non everterimus! Facile est lingua consilia jactare sua, carpere aliena, sed manus prestare difficile. Non defuimus officio nostro, pro virium nostrarum modulo, ut in reliquis rebus ad defensionem civitatis parandis, ita in hoc hominum genere conducendo, & laboribus continuis mancipando, quibus diu multumque hostiles machinationes in hemicyclo inferiori ad portam arenosam elusimus.

Quod autem hostis noster artificibus cuniculariis aliisque instrumentis & adminiculis instructior, nos numero, firmitate & celeritate superaverit, nulla hic nostra culpa est. Quod aquilam accipiter, Sueciam Riga viribus & potentia non aequet, neutri crimini dari posse obvium est.

(9.) Quid ultra? Hac culpa, hoc crimen est, Illma Cdo Va nobis insultat, quod unius saltem mensis & septimanae spacium obsidionem toleraverimus: Nos vero inde coniecimus, Illm Cm Um nondum esse de his rebus recte edoctam, nec percepisse, quanto cum impetu hac aquilonaris tempestas in civitatem incubuerit, quamque gravis fuerit humeris sub onere fatiscentibus: si ipsamet Illma Cdo Va hic fuisset, aliter sentiret; certe patientiam suam satisfasset. Non est quod temporis brevitatem vel dierum numerum, sed periculi magnitudinem & hostilis exercitus robur computet, justaque aestimatione ponderet. Ipsamet Illma Cdo Va in castris suis trans Dunam, non quinque septimanas, non quinque dies, sed vix octodecim horas, vi majori & periculi metu ita jubente, commorata est! Et nobis vitio vertere non veretur, quod necessitati, quae in quinque septimanis ad extremam lineam assurrexit, cedere coacti simus? Jam si quis miretur, quod alteras quoque septimanas quinque interitus nostri paroxysmum non sustinuerimus, miretur ille & hoc, & accuset agrotos, quod periculoso & vehementi morbo correpti, septimo, nono vel undecimo die vitam claudant, nec ad vigesimum vel trigesimum diem supervixerint.

(10.) Et

(10.) Et licet sint quaedam urbium, ut Illma Cels. Va nobis objectat, quae vim hostilem superaverunt: nunquid etiam non meminit Illma Cdo Va multo plura recenseri urbium exempla, quae nostram longe munitiores, milite atque omni apparatu instructiores, hostibus non aequae potentibus victas manus dederunt? Nobis quidem id jure gloriari licet, si nulla unquam civitas, certe nostram inevitabilis fati violentia & necessitate adactam, ac summas in angustias detrusam, deditiois iustissimam causam habuisse. Nec dubitamus, si vel optimus belli Dux vel Hectori similis nobis adfuisset, eum, cognita periculi magnitudine, maturius ad haec ipsa remedia expedienda salutis publicae fuisse descensurum. Nos enim quod usque ad ultimum temporis articulum desperabundis similes negotium traxerimus, ac spem contra spem conceperimus, simplici quoddam & ingenua fiducia, fidem erga Rempub. Poloniam illasam conservaturi, inducti sumus: sed & retinendi pristini commerciorum usus & libertatis studium; partim etiam tantarum machinationum ignoratio audaciam nostram obfirmavit.

(11.) At qui instat Illma Cdo Va & immerito culpam in nos rejicit, quasi non satis de tanta, quae nos premebat & animos despondere cogebat, necessitate a nobis commonefacta sit; alioquin se etiam capitis sui periculo nobis succursuram fuisse! Prob Deum atque hominum fidem, quae hac accusatio est? Testamur oculos auresque, Illme Cnis Va archis-

De archissima obsidione, & tonitruum hostilium iudices; testamur tot nuncios & creberrimas literas nostras, quas, dum via patebat, & satis grave & factu difficile erat, eo nomine ad Ill^m C^m V^m misitavimus. Quid vero responsi, unde spem certam auxilii subventuri caperemus, tulerimus, testes sunt ipsa, qua diligenter à nobis asservantur Illma C^{no} V^{re} litera. Sub adventum hostis Illma C^{do} V^{re} Vixunia die $\frac{3}{13}$ Augusti, scripsit, se proxime sequenti septimanam infallibiliter in castra venturam; qua autem & ubi, non exprimit. Postea cum hostis advenisset, iterum scribit Illma C^{do} V^{re} ex eodem loco die $\frac{6}{16}$ Augusti, se absq^e omni dubio prima castra in Curlandia ad Dunam ripam posituram. Deinde cum Birzas redisset, pollicetur Illma C^{do} V^{re} die $\frac{11}{21}$ Augusti, ut in prioribus quoq^e literis saepe promisit, se ducentos pedites vel haydones (quos tamen non vidimus) nobis auxilio, si cuperemus, missuram, in reliquis quoq^e nobis operam & studio suo non defuturam, ac in castra (quorum locum tamen non exprimit) quamprimum venturam; interim se doceri vult, quid hostis agat aut moliatur. Porro cum apud Barbara fanum copias colligere cepit, literas mittit die 3. Septemb. stil. nov. scriptas, se brevi nobis & hosti conspiciendam se prabituram; id quod accidit, sed conspectus ille non diu duravit, plusq^e tristitia reliquit quam gaudii attulit. Tandem post suum recessum Illma C^{do} V^{re} die $\frac{30}{10}$ Augusti Septemb.

ex ca-

ex castris Skaddiensibus scribit, qua litera $\frac{4}{14}$ Septemb. die nobis primum redduntur, cum hostis ad Dunam viribus ac firmitudine loci sit superior, se copias majores collecturam ac redituram esse: diem tamen, quo & quantis cum viribus ventura sit, non exprimit. Deinceps autem cum ob interclusa itinera literas vel nuncios mittere prohibiti fuimus, nihil literarum ab Illma C^{no} V^{re} accepimus. Non inficiamur optimo animo Ill^m C^m V^m fuisse affectum, & uti antea, ita nunc quoq^e communem salutem Provinciae defensionem voluisse; sed quia tantum virium colligere non potuit, quae hosti ad Dunam munitissimis castris firmato aequa proportione responderent, prudenter sibi & Reipub. consuluisse, nec tam gloriosam suam, quam publicam salutem qua in Illma C^{no} V^{re} & in milite consistebat, spectasse; id nimirum considerando, semel tantum in bello peccare licere: ac si forte in praelio miles Illma C^{no} V^{re} occubuisset, latam hosti fenestram patefactum iri in Litsvaniam & Curlandiam excurrendi. Quae sit autem quod similes rationes nostrae in simili ac forte majori periculo apud Ill^m C^m V^m locum non inveniunt? cur sceleris ac perfidiae loco habetur, quod hoste longe inferiores, & tanquam indagine undig clausi & inter malleum & incudem constituti, id remedium salutis servanda gratiam elegerimus, quo à certissimo interitu nos & universam Civitatem, uxores liberosq^e vindicaremus. An tam vili precio à C^{no} V^{re} aestimamur, ac si sanguis nostrorum omnium non

eadem

eadem dignatione a Deo ac Christiano orbe censeretur,
quā stipendiarii militis? certe id nemo nobis persuadet.

(12.) Tandem in victoris clementiam nostris litteris
depraedicatam nos deliquisse Illma C^{do} V^a arguitur, quasi
eā fretis ira victoris minus formidanda atq; adeo tam fe-
stinata deditio deproperanda non fuisset! Sed verba sunt
in publicā calamitate miseros & oppressos subannantis;
nec operae precium in confutandis istius modi cavillatio-
nibus facturi sumus. Nam in summis angustiis & mani-
festa virium inopia, potentissimi hostis extremam patien-
tiam tentare, spretāq; oblata misericordiam iram armato-
rum in se concitare, id vero extremae dementiae est. Per-
stat igitur solidum ac immotum veritatis fundamentum
a nobis summa vi oppressis ac plane derelictis nihil com-
missum esse, cuius non possit coram Deo & universo or-
be ex politicis & militaribus legibus reddi expedita ratio;
siquidem ea urbium & castellorum, ut cunctae sunt mu-
nissima, ratio est, ut, si a potentiore hoste labore non inter-
misso rupto & indefinente oppugnatione premantur, ac undi-
que artissime cincta subsidis prohibeantur, in potesta-
tem oppugnantis veniant necessum sit.

Nunc superest, ut rationes Illma C^{ris} V^a examinemus
quibus probare nititur, auxilia Regis ac Reipub. submissa
esse. Primo asserit Illma C^{do} V^a in Comitibus publicis ea
esse decreta; Fatemur equidem; quippe de iisdem per Re-
sponsum publicum nunciis nostris data, tum per varias Litteras
Regias

Regias in Civitatem missas bene sperare subinde iussi fu-
mus; sed sperare tantum: Quae enim decretorum executio?
quae arcium praesidia? quae subsidia contra vim obsessis sup-
peditata? Ipsa nō Illma C^{do} V^a litteris suis Vilnae die 14 Julii datis
queritur, grave sibi, imo impossibile esse exiguas copias, necdum ju-
stum exercitum, in hoc rerum statu colligere.

2.) Sed Illma C^{do} V^a quicquid hic in ferendo auxilio
morae culpaevae intervenit, totum in hostem bellum inte-
gro triennio contra nos praeparatum occultantem, & lon-
missarios in Tractatibus ludentem rejicere satagit. Quid
ad nos? Regia M^{tas} hanc causam dicat: Utinam vero
Poloni in praeparandis defensivis, maxima sub exitum
induciarum, armis sollicitudine sua hosti responderent,
forte in tantas miseras tristissima Livonia & civitas
nostra conjecta non fuisset.

3.) Haec Illma C^{ris} V^a de hoste est sententia: de nobis
vero fere non abfimilis: Nimirum nos spem pacis litteris
quibusdam nostris fecimus; nos in causa fuimus, quod copias
Illma C^{do} V^a sero collectas sero in campū duxerit. Valde hic
errat Illma C^{do} V^a: In hanc enim sententiam non meminimus
ullas unquam a nobis ad Illma C^{ris} V^a litteras missas esse, nec in
Cancellaria nostra conceptas servari fecimus: Illud vero
recondamur, multorum invidiam ac odia in nos concita-
ta esse, quod soli praeter Illma C^{ris} V^a de pace desperavimus
atq; hac ratione inanium fontium bellicorum ato inju-
riarum militis passim populabundi auctores futuri essemus

(4) quamvis item Illma C^{do} V^a innuat, haec auxilia
ingruente bello nobis submissa esse: tamen ex ipsis Illma C^{nis}
V^a diverso tempore ad nos ante & post dedicationem missis
litteris contrarium apparet; in quibus omnibus de difficul-
tate copiarum constandarum queritur, spem autem de ma-
joribus quotidie confluentibus facit: in iisdem quoque litteris
averte fatetur, se tarde quidem, sed non sero, vigesima
scilicet ab obsidione die cum volitantibus vexillis trans
Dunam sese conspiciendam prebuisse: tandem in litteris
ad Skadiam eodem quo hinc discederet die scriptis, osten-
dit, nondum se vitium satis habere, sed augmentum pluri-
mum copiarum expectare. Haec minime consonant cum
illa assertionem, statim ingruente bello auxilia missa
esse; ea enim nostra Civitati laboranti adesse, non aliis in lo-
cis periculo vacantibus horere debuissent.

(5) Illa vero ipsa quae e longinquo conspeximus subsidia
quid nobis profuerunt? non magis quam famelico panem
vel aegroti pharmacopolium eminus intuenti, quando re
praesenti fieri non datur. Sane gaudium nostrum de ad-
ventu Illma C^{nis} V^a in litteris nostris gratulatoriis Illma
Cⁿⁱ V^a magna cum periculo per stationes hostium noctu mis-
sis, exposuimus; plus autem solati ex praesentia Illma
C^{nis} V^a & liberatione cepissemus: quam ob rem petimus, quid
animi haberet, quid postmodum contra hostem tentandum,
quod a nobis praestandum putaret, nos certiores redde-
ret; nos enim ad omnem casum paratos fore. Verum
Illma C^{do} V^a rem in eo casu versari prospexit, ut postmodum
ce-

celeriter pedem referre coacta sit: litera autem ejus in
castris ad Skadiam eodem die data, ob infesta itinera non
nisi quarto post die nobis redderentur.

(6) Unde nec spes ea, qua nos tot litteris suis huc usque Illma
C^{do} V^a lactavit, potuit esse tam perbina, cui tanta urgen-
te necessitate ulterius inniti, aut tuto confidere posse-
mus. Quae enim haec spei nostrae anchora? auxilia esse in-
propinquo; exercitum Illma C^{nis} V^a augeri; propterea Ill^{am}
Cⁿⁱ V^m Dunam recessisse, quia hosti non sufficeret, sed brevi cum
majori exercitu esset reditura. Constat ex sacrarum litte-
rarum testimonio, Abrahamum quidem patrem credenti-
um in spiritualibus celebrari, quod spem contra spem fovit;
attamen cum captivum fratrem suum Lotum ex Regum
infidelium manu redenturus erat, non sola animi fide
niterebatur, sed 318 servorum suorum auxilio, suntis armis
manus quoque movebat. Num efficacior em fidem Rigensi-
bus quam Abrahamo Illma C^{do} V^a tribuit? Utinam hostis forma
adventuri auxiliū deterreret a proposito potuisset, libenter
spem indubiam ac tenacem aluissimus! Esto sane si dedi-
cationem dies aliquot differere valuissemus (quod tamen in
nostra potestate non erat situm) quo pacto tandem Illma C^{do} V^a nos
undique firmissimis munitioibus circumvallatos e periculo
eripiisset? cum longo post tempore, quo omnes copia sine du-
bio sub signis convenerat, Mitavia a Rege duabus tantum
universi exercitus partibus obferre operem ferre nequive-
rit, nec iterato ad pugnam provocata cum hoste ad castra usque
Illma Cⁿⁱ V^a progrediente confligere, sed vi majori, quamvis
O. 3. equi

equitatis instructior, & patenti in campo securior periculo se subducere potuisset, cedere maluerit. Quae quidem in re Illma C^oV^a vires suas cum hostilibus conferendo, tempus, locum, occasionem, futurosq; eventus prudenter pensitando, tanquam cauty belli Dux, quod optimum visum fuit, delegit. quo igitur jure nos reprehendit, quod dubiae spei de auxiliis in hanc usq; horam non subventuris frustra innixi, crudeli temeritate extrema periclitari, atq; in vastam exitii voragine nos praecipitare abhorruimus?

(8.) Neq; est, quod Illma C^oV^a nos insimulet, ac si paucitatem copiarum suarum despexissemus, ac DEL praesidio jurestae causa minus essemus confisi; Ex omnibus enim actionibus nostris liquet, plus nos fiducia in Deum, quam ipsam Illma C^oV^a collocasse, qui vitam ac sanguinem multorum tempore cum interitu multorum virorum bonorum impendimus, tum Illma C^oV^a licet parva manuum armatarum constanti sollicitudine accedimus. Quin ipsa met Illma C^oV^a in causa politica non nisi cum ratione Deo confidet, nec temere tam exiguis copiis cum valido exercitu confligendum, sed meliori tempore & fortunae ad usum Reipub. prudenter se reservandum censuit. Cur ergo nos ceu sensus communis expertes nudis promissis & spei frustraneae tam diu inniti oportuit, donec propugnacula civitatis per cuniculos in aërem disjecta, verba quoq; incendio, caedibus ac rapinis vastata direpta fuisset? Et si

autem

autem hanc fiduciam nostram ipso facto liquido comprobata eventus fefellit; divinam tamen justitiam accusare Christiana pietas vetat: rursus a Repub. Polonâ, Illma C^oV^a aut alio quocumq; accusari non meremur; quin omnia quae evenerunt, occulto & imperscrutabili DEI judicio committenda, & in silentio ac spe fortiter sustinenda arbitramur.

Tandem metum quendam Illma C^oV^a nobis improperat, qui ad deditioem nos pepulerit: Quod si mulieris cuat puerilis iste metus fuit, est certe, cuius nos merito pudeat; sin talis, qui in constituta & fortissimum quemq; cadere solet, & ad eadem consilia confingere eos non raro jus sit, injuria est, quod Illma C^oV^a ignominia notum nobis intulere & nos eadem opera incusare non veretur, quod impud Phocensium desperatione ac stolidâ ferocia, uxores liberosq; diripiendos, trucidandos, aut perpetua servitute opprimendos, furenti militi non propinaverimus:

Dulce & decorum est pro patria [non cum patria] mori.

Si eodem nos, quod Illma C^oV^a affectu duceremur, iustius Illma C^oV^a metus objici posset, ideo, quod haud diu ultra Dunam morata, nunquam reversa, periclitanti Mitaviae opitulata non sit, pugnam deniq; cum hoste detrectaverit: sed conscientia nostra et prudentissimorum virorum iudicia non permittunt, siquidem Illma C^oV^a prudentia huc imputandum censimus: at similem vicissim censuram apud Illma C^oV^a jure merebamur.

Summa

Summa ergo ab Ill^a C^{ne} V^{ra} injuria afficimur, literis ac
dictis ejusdem inceſſiti, ac ſi verbum ultra, præcipiti metu,
nulla urgente gravi neceſſitate, nec præmonita Ill^a C^{ne} V^{ra}
obliti nexuſ ac ſacramenti fidei, Regiæ M^{ti} & Reipub. Po-
loniæ debitæ, ruinam turrium ac ædium evitaturi tradide-
rimus, fortitudinis ac conſtantie præſtina imemores, caſtitem
& integritatem fidei noſtræ amiſerimus, ac decantata merita
noſtra obſcuraverimus.

Hæc talia ab Ill^a C^{ne} V^{ra} ſub ſubacato præſtina amicitia
auro, ac ſucata imo etiam in ipſo litterarum Ill^a C^{ne} V^{ra} ve-
ſtibus reſignata benevolentia pallio, jactata in inproperium
noſtrum per calumniam crimina fronti noſtro inuſi non pa-
ſſemur, eaq. æquo animo ferre nec poſſumus nec debemus;
quin Ill^a C^{ne} V^{ra} alioſq. omnes, qui eandem cautionem concu-
nunt, aperta contradictione redargimus, quippe qui ſub
veritatis & innocentia clypeo ſatis nos tutos eſſe ſcimus.
Quemadmodum enim Regi & Regno Polonia fidei hucusq.
noſtram integram illibatamq. conſervavimus, quantum
vis ſupra viginti & duos annos, belli alieni, & a nobis non
excitati ingentia mala & calamitates, aliis interim ur-
bibus quaſtum & lucrum ex noſtra perniciæ facientibus
perpeſi ſumus: (quod præclara Regiæ & Reipub. Poloniæ teſti-
monia non pauca aſſerunt, & res ipſa palam loquitur) Ita
in præſenti obſidione nunquam animos noſtros ſubiit, ab iſta
fide & obedientia deficere. Et quidem hæc fidem concordia
civium noſtrorum, (de qua fortaſſe multi in Polonia dubi-
tant, Ill^a C^{ne} V^{ra} certo perſuaſa eſt) comprobavit, quip-
pe qua-

pe qua in eo potiſſimum conſiſtebat, quod durante obſidione
non per transfugam, non ſchedam ullam, imò ne verbulum
quidem hoſtis de ſtatu noſtro edoctus fuerit, licet præmium
mille talerorum ei, qui captivum vel alium quempiam ſta-
tum civitatis nunciaturum exhiberet, propoſitum eſſet; ex-
cepto ſaltem quod, præter pugnatem in cuniculis textorem
captum, ante cæptos tractatus famulus militis cujuſdam, &
inter armorum ſerias Lotavicus puer transfugerint: quod
ut laudem maximam nobis, ſic ſummam hoſti admiratio-
nem & ſimul anxietatem peperit.

Atq. ab hoc fidei noſtræ & conſtantia tetragono, non ul-
la animi fluctuantis affectio, non odium aut amicitia, non
utilitas aut dignitas ulla, vel quidquid mortalia pectora mo-
vere ſolet, nos dimovere aut abſtrahere potuit: ſed ſolius ine-
luçtabilis fati violentia ac præſentiſſimæ panolethriæ horror
cum ingenti dolore nos abripuit, & vulſit, & Regiæ Sveciæ im-
perio ſubjecit. Hoc ipſe D^eus Opt. Max. omnes latentes a-
nimorum recessus perſerutans, in ultimâ illâ mundi diſquiſi-
tione teſtabitur; tùm per ſe quoq. notoria eſſe putamus, quæ
in luce clariffimâ, & oculis totius orbis geſta ſunt, ut omnium
bonorū & militiæ peritorum judicia non vereamur. Quin
Regiæ M^{ti} ipſa Dominus modo noſter clementiſſimus, hæc
fide & fortitudine noſtrâ tantoperè fuit delectatus, ut, quam-
vis magnis ſumtibus ac laboribus, inprimis verò tormē arij
pulveris jacturâ immani, nec nō multorum inſignium Offi-
cialium, tùm militis numeroſi ſanguine hæc ex. pugnatio ſibi
conſtiterit, tamen animo verè regio & excelſo i. anc virtu-

tem nostram cedro dignam iudicabit, & clarissimâ voce, sub
ingressum urbis nos obtestatus sit, maiorem se fidem fortitudi-
nem & obsequia à nobis non postulare, quam qua Regi &
Reip. Poloniae hactenus & in hac ipsâ obsidione praestitimus.

Quamobrem utrum Respub. Polonia vel Illma C^{do} Va, qua
& praesidio & subsidio non adfuit, de nobis; an verò nos de
Repub. Polonia ac Illma C^{ne} Va justiore conquerendi cau-
sam habeamus, videat & iudicet Dominus Deus & uni-
versi prudentes domesticis affectibus soluti.

Porrò non possumus non vehementer mirari, exprobrare
Ill^m C^m Um nobis, se ob favorem suum erga Civitatem, cuius
merita in publicis Comitibus & alibi praeceperit, multorum
invidiam subiisse! Sic enim existimamus, id nos de Respub.
Poloniae abundè à primo subiectionis, imò multo antè tempore
meruisse: satis enim merita nostra tam Ordinū utriusq; sta-
tus, nec non Nunciorum terrestrium Nobilitatis universa-
tū quorundam Jesuitarum, longè antè quàm nos mutua a-
micitiā jungeremur, testimoniis & documentis comproban-
tur. Jam quòd Illma C^{do} Va ex quo bellum in Livonia, D^{ño}
Chodkiewscio Moschoviticâ militiâ occupato, nomine Res-
pub. gessit, nostra obsequia & auxilia, quibus jam antè Eius
in hoc munere antecessoribus adesse consuevimus, similiter
experta est, eaq; ut par fuit, simul cum aliis commendavit,
rem fecit excellē suâ dignitate, tū ipsâ veritate dignam; ac
si pristina fortuna mansisset, in hoc studio libenter persevera-
semus. Nunc conscientiam nostram virtus & integritas per-
spectissima consolantur, nec cuiusquam odium promeruimus.

Si qui

Si qui tamen fortè animo malevolo in nos fuerint, quorum
cupiditates explere nequivimus, isti ingenii sui ductum se-
cuti sunt; nobis verò accidit, quod vulgatum habet veri ver-
bium; Virtuti comes Invidia.

Cæterum, quam nobis Illma C^{do} Va malorum ex hac con-
versione oriundorum Iliadem ominatur, nos ipsi in consul-
tatione dedenda urbis praevidimus; sed communis omnium
nostrorum interitus, & inexorabilis fati, cui cuncta cedere
coguntur, extrema necessitas, Dictatoriâ potestate consilium
conclavit. Interim tamen de infinitâ Dei benignitate, qui ex
tot malis insigne aliquod bonum pro suâ admirabili sapientiâ
elicere potis est, non desperantes, patientissimis animis melio-
ra expectamus: is enim fortè iram suam placatus nostriq;
misertus avertet; adversariis verò nostris bellorum cupidis
& innocentiam perniciem machinantibus mala consilia &
cogitationes in capita eorum rependet. Solet enim Deus per
bellorū savitiam utriusq; partis peccata plerunq; castigare.
Non equidem negamus, partem calamitatum, quas Illma C^{do}
Va literis suis recensuit, quaq; bellum comitantur, nos jam
sentire: Veruntamen nihil sub Sole stabile est; & nulla Res-
pub. fortunam ita faventem habet, in quâ membra suos non
patiantur manes: nec sub Polonico imperio gravaminum
& querelarum expertes fuimus; fides nihilominus & con-
stantia nostra illibata permansit. Si praesidia toleramus,
qua iure regio ac suo sumtu victor Civitati imposuit! memi-
nerimus, ad securitatem & levamentum civium nostrorum
hoc pertinere; sanè militari disciplinâ juxta praescriptum or-

ditionis regia, quam Gubernatori suo discedens reliquit, adeo coercentur, ut aliquot mille militum, tam in Civitate quam in castellis circumjacentibus collocati, vix tantum molestia nobis creent, quantum jam ante pauci Haydones in arce Rigensi nidulati nobis inferre non dubitarunt. Quod si ex voto non omnia nunc succedunt! consolatur tamen nos solennis rerum humanarum vicissitudo à Deo ordinata, ubi prospera cum adversis, cum paupertate divitiis, valetudo cum morbo, cum bello pacis felicitas non Rigae tantum, sed in universo orbis theatro in vicem commutantur. Si fortunarum nostrarum jacturam fecimus! Et Germania, Gallia, Hungaria, Bobemia, Austria, Polonia, Belgium, aliaque regna exempla infinita variantis fortuna nobis suppeditant, quae plurimos virtute, divitiis et honore excellentes viros supra civilem sortem e vectos, proximis annis de summo felicitatis gradu, ad pauperiem extremam deturbavit, imò non paucorum ades ac pradia, uxoribus atque liberis immaniter trucidatis, plerique in barbarorum servitutem abductis, igne ferroque devastavit: nam Deus in caelo habitans, terrarum orbem iustitiam et aequitate moderatur, nec personarum rationem habet. Estote Rigenses aliquot cives amissas suas opes qualescunque nunc lugere! certe illustres viri Senatorii Ordinis sortem suam querulam voce aliquando deplorarunt: Si commerciorum usus cum Russis Lithvanis et Curlandis turbabitur et in damnum Civitatis imminuetur! equidem ipsi quoque, qui à quatuor jam seculis Rigensium commerciorum utilitate fructi sunt, haud dubie parum emolumentum inde reportabunt:

Si peri-

Si periculum nobis à Polonia Regno imminet! profecto Magno Ducatui Lithuaniae et Curlandia (cujus invasio praeter meritum nobis à quibusdam affingitur) non minora à Suecia Rege impendent pericula: Si paupertatis onere gravabimur! sane Lithvani vel Curlandi divitiis non cumulabunt: Nondum è Civitate nostra Deus et fortuna plane exultatum abiit; supersunt et hic etiamnum divina benedictionis semina, cujus fructus mirifice succrescentes gratiam subinde mente, quantum satis est, decerpimus;

Ceterum quam in literis suis Ulmae doctus pingit triplicem felicitatis differentiam, ceu mirabilem et vix refutatione dignam, non admodum moramur, divina legis et rationis humanae normam secuti. Quod si felices laudeque digni sunt, qui fortiter pro patria occubuerunt! quidni et illi, qui vitam et sanguinem pro communi salute profundere paratissimi, divinam tamen providentiam ad majores Reipublicae usus conservati sunt? Sane utrisque laudatarum gentium more et instituto praemia ac honores sunt decreti. Illos vero, qui ab omnibus tractatibus puros ac immunes animos retinuerunt, prorsus ignoramus: Nam in hoc gravissimo negotio nihil clam, sed omnia aperte, in publicis consiliis à Praetoris, quam utriusque civitum Collegii more antiquissimo sunt acta, consultata, cum presentibus quoque Nobilibus et Officialibus Regiis communicata, ac unanimi omnium consensu definita et conclusa. Quod si quis aliud in lingua promittit, aliud in pectore clausum habuit, summi quoque periculi tempore dissimulandi artificii usus est, ubi dissimulationi nullus est locus, minime felix is est censendus, sed gravissimam

visissimam reprehensionem incurrit. Jam nullo modo conscientia inquinatur, cum ad praescriptum divini ac humani juris, Et juxta optimarum gentium exempla, vi majori imbecilliores cedunt, honestissimisque conditionibus salutem paciscantur. Exempla omnia a vi pro nobis faciunt; quae si allegare liberet, facile demonstrari posset, vix sub Sole regnam aut dominium fuisse, quod a potentiori suo tempore non fuerit superatum, Et ubi victi gra visissima quaeque perpeffi, pacem pecunia vel quacumque ratione non redemerint. An vero inter felicissimos numerandi sint, qui cum uxoribus ac liberis e Civitate migrarunt, omnes sanam ratione praditi judicent. Atque ut maxime ad exemplum paucorum, qui in mutuo commerciorum usu omnes fortunas suas Reipub. Polonia incolis crediderunt, urbe excessissemus, quorsum tandem migrandum nobis fuisset? Valde periculosum est, robustissimo in rebus humanis fato reluctari; ac proclivius, vetus domiciliae fortunarum reliquia deseruntur quam recuperantur; quippe extra RIGAM ubi aliam RIGAM reperiamus, plane nescimus. Sed quidni etiam vicinis gentibus aequae grave et incommodum futurum esset, si veteres hinc migrassent coloni, Et soli Sveci Civitatem in sedissent? Satis est ad extremum discriminis articulum, neglectis omnibus fortunis, fidem constantissimam etiam sanguine ob signasse: Nunc per vim majorem Sermi Sveciae Regis in vitam Reipub. Polonia corpore, qua nobis ex pacto tutelam debebat, divulsi, Et nexu obligationis reciprocae, secundum omnium gentium iura Et exempla soluti, reliquias DEI beneficio conservatas deserere, aut relictis

relictis patriis laribus, in quibus salva conscientia Et honore degere ac manere datum est, caeca animi cupiditate spontaneum exilium amplecti, atque alienam misericordiam nixi, vitam inopem sustentare non tenemur.

Hac omnia paulo uberius Illme Cui De perscribenda ideo duximus, ut innocentia Et existimatio cum primis nostra vindicetur, omniumque ob oculos ponatur, tum ut Illma Cui De Et reliqui ad quos hoc bellum spectat, paulo altius rem pensitantes, omni cura Et sollicitudine tandem in salutem communem incumbant, quo bello funestissimo supra viginti duos annos patriae viscera depascendi aliquando finis imponatur, pax Et concordia stabiliatur Et sancte servetur. Quam quidem ad rem cognitam voluntate Et mandato Illme Cui De commisso, pro tenuitate nostrarum partium, tanquam in causa communis salutis, omnem laborem, operam studiumque nostrum libentissime conferemus, prout in ipsa deditiois formula, fidei nostra tum nondum obliti, pacti sumus, viamque ad pacificationem Et concordiam mutuam straximus. Alioquin uno isto excepto casu, nobis, qui inevitabili divino fato in fidem ac deditioem Sermi Sveciae Regis concessimus, ac solennis iurisjurandi religione fidelitatem firmavimus, pietate ita jubente decretum est, eadem quae antea Polonia, nunc Sveciae Regem Et Rempub. devotione ac veneratione prosequi, Et in omni fortuna penes eundem non minori cum laude Et honore perseverare, neque ulla in re contra officium Et conscientiam nostram Regno Polonia nos obligatos vel obnoxios profiteri. Nam ut nullo scelere vel fraude ad Reg.

Nitem

*Mitem Svecia Dominum modò nostrum clementissimum
transivimus, sic nullà perfidià vel maleficio ad vos ut un-
quam redeamus, licet id in potestate nostrà situm esset, aut im-
punè fieri posset, permoveri nos aut induci patiemur, sed di-
vinam providentiam sequemur. Non ea calami subsidia
promittentis vis fuit, ut pessum cunctes servaret; non erit eti-
am blan...ntis aut minitantis, ut nos in aliam ditionem
translatos vincat aut recuperet.*

Quamobrem summo studio Illust. Cdm Vram petimus, ab istiusmodi consiliis & machinationibus, quæ nec ipsius nec nostræ ingenuitati conveniunt, sibi temperet, literas clam mittere superseadeat, nec quempiam nostrorum hominum à virtutis & justitiæ tramite devium in miseriam exitumq; præcipitet; Sic verò existimet, qui cunq; nuncius cum clandestinis literis & mandatis subordinatus in Civitatem deinceps venerit, excepto, qui lege & more militari cum mandatis apertis missus fuerit, tubicine, gravissimâ poenâ tam venientis temeritatem, quam spargentis levitatem punitum iri. Captivos quoq; Illust. Cdo Vra quos dimittit, contra morem militarem illicitis pactis ad ea minime obligabit, quæ Christianam consuetudinem ac castrensem disciplinam lædant. Tandem ita Illust. Cdo Vra statuatur, non alio animo hanc scriptionem, quam pro vindicando honore atq; existimatione nostra susceptam esse.

Quod superest, DEum immortalem oramus, ut salutaria consilia Regi & Ordinibus Poloniæ inspiret, ut pax fugitiva aliquando revocetur, gladius fuso tot innocentium Christianorum sanguine madens, ad cuius mentionem cohorrescimus, in vaginam recon- datur, cognatorum Principum concordia firmetur, m^o ferrinorum subditorum, qui reliqui sunt, quieti consulatur; Sic domus & familia Principum floreant, divinæ benignitatis rore crescant, inter duo Regna perennis tranquillitatis & amicitiae jura ac vincula consolidabuntur, omnesq; eorum cives à tantis tempestatibus, in mutuâ utilitatum communicatione, ac gaudiorum societate, Christianâ charitate conglutinatis animis, pacis in portu quiescant, ac perpetua vota pro salute Principum, supremo Principum Domino, in quo omnes vivimus ac movemur, indefinenter nuncupabunt; Sic deniq; Illust. Cdni Vrae pristinae observantiae nostræ officia constabunt; Quam bene valere optamus.

Data Rige die quarta mensis Februarii Anno Christi pacis auctoris,

Millesimo Sexcentesimo Vigesimo secundo.

()

